

Nr 145.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättningsbyggnad för flottan; given Stockholms slott den 24 februari 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Rosén.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Rosén anhåller härefter att få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om ersättningsbyggnad för flottan samt anför därvid följande,

I proposition (nr 20) till 1924 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, bland annat, att under tiden 1924—1929 skulle äga rum ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av fyra jagare, tre torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar. Med anledning härav anmälde riksdagen i skrivelse den 5 juni 1924 (nr 288), att riksdagen — som beträffande de fartygstyper, vilka borde anskaffas, anslöte

Inledning.
1924 års
beslut.

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 124 häft. (Nr 145.) 322 27 1

sig till Kungl. Maj:ts förslag — beslutat, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av två jagare, två torpedundervattensbåtar och två motortorpedbåtar, skulle äga rum under tiden 1924—1929. I riksdagsskrivelsen framhölls tillika, att riksdagen därmed icke tagit slutgiltig ståndpunkt till de närmaste årens nybyggnadsprogram för flottan.

Kostnaderna för den av riksdagen sålunda beslutade ersättningsbyggnaden hava beräknats till sammanlagt 23 720 000 kronor. Härav hava hittills anvisats följande belopp, nämligen:

för budgetåret 1924—1925	kronor 3 500 000:—
» » 1925—1926	» 5 600 000:—
» » 1926—1927	» 7 100 000:—

1925 års
försvars-
proposition.

I det vid 1925 års proposition (nr 50) angående försvarsväsendets ordnande fogade statsrådsprotokollet över försvarsärenden anförde dåvarande chefen för försvarsdepartementet beträffande ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, bland annat, följande.

Ersättningsbyggnad förutsattes böra äga rum i första hand för kustflottan, varför dennas omfattning borde vara utslagsgivande för behovet av nybyggnadsanslag.

Om man vid beräklandet av de årliga kostnaderna för omsättningen av kustflottan i dess av departementschefen förordade omfattning utginge från en beräknad livslängd i kustflottan av 20 år för artillerifartyg och min-kryssare, 16 år för övervattenstorpedfartyg och 12 år för undervattensfartyg samt förutsatte, att ersättningsbyggnaden skedde fartyg för fartyg efter varje fartygs då innehavande typ, skulle det för kustflottans förnyelse erforderliga årliga anslaget uppgå till omkring 11 060 000 kronor. En ersättningsbyggnad av detta slag vore emellertid utesluten redan på den grund, att givetvis ersättningsbyggnaden borde anpassas efter fartygstypernas utveckling. Så hade exempelvis såsom ersättning för jagarna av äldre typ föreslagits en ny, väsentligt kraftigare typ, som betingade en kostnad dubbelt så stor som kostnaden för den äldre typen. Riksdagen hade redan beviljat medel för byggande av två stycken jagare av den nya typen. Men en anpassning till utvecklingen på här ifrågavarande område kunde också innebära, att såsom ersättning för visst fartyg borde byggas fartyg av annat slag. Sålunda ansåges nuvarande pansarkryssare, torpedkryssare och minkryssare vara mindre tidsenliga, och det hade ifrågasatts, att pansarkryssaren skulle ersättas av en modern lätt kryssare, de tre torpedkryssarna likaledes av en lätt kryssare och minkryssaren av två minundervattensbåtar, varjämte torpedbåtarna skulle ersättas med undervattensbåtsjagare.

Om man utginge från här skisserade förutsättningar vid beräkningen av kostnaderna för ersättningsbyggnaden, utgjorde den årliga omsättningskostnaden 13 425 000 kronor. Ett årligt nybyggnadsanslag av denna storlek hade departementschefen icke ansett sig kunna räkna med. Departementschefen hade därför låtit undersöka, huruvida ett nedbringande av kostnaderna kunde ske utan att eftersätta kravet på en sådan omfattning av ersättningsbygg-

naden, att kustflottan vidmakthölles vid den styrka, den efter omorganisationen avsåges att få. I första hand hade därvid övervägts möjligheterna för att beräkna en ökad livslängd hos fartygen. Under normala förhållanden torde förslitningen och åldrandet icke nödvändiggöra ett fasthållande vid förut omförmälda livslängder. En förlängning av dessa med 25 % för samtliga övervattensfartyg och från 12 till 13 år för undervattensfartygen skulle medföra en minskning av ovan beräknade årskostnad till 11 160 000 kronor. Emellertid hade departementschefen icke heller ansett sig kunna räkna med ett anslag av denna storlek.

Begränsning av nybyggnadsanslaget till lämpligare avvägt belopp syntes kunna möjliggöras genom att åtminstone under några år framåt från beräkningarna av nybyggnadsbehovet utesluta pansarskeppen. Nyssnämnda årskostnad å 11 160 000 kronor skulle därigenom minskas till 7 320 000 kronor eller ungefär samma belopp, som beräknades komma att under budgetåret 1 juli 1926—30 juni 1927 utgå för bestridande av kostnaderna för den av 1924 års riksdag beslutade ersättningsbyggnaden. En undersökning hade ägt rum rörande den lämpliga sammansättningen av ett nybyggnadsprogram, som kunde utföras under förutsättning av ett årsanslag av sistnämnda storlek under viss tid framåt. Därvid hade ansetts lämpligt, att det av 1924 års riksdag beslutade nybyggnadsprogrammet utökades med 1 torpedundervattensbåt, 2 jagare och 4 undervattensbåtsjagare till beräknad kostnad av tillhoppa 21 500 000 kronor, vilken summa med hänsyn till fallande priser syntes kunna minskas med omkring 3 % av sitt belopp till 20 880 000 kronor. Denna summa tillsammans med kostnaden för den av 1924 års riksdag beslutade ersättningsbyggnaden gäve sammanlagt (23 720 000 + 20 880 000 =) 44 600 000 kronor. För den av riksdagen beslutade ersättningsbyggnaden hade redan anvisats 3 500 000 kronor för budgetåret 1924—1925. Såsom framginge av 1925 års statsverksproposition, hade för budgetåret 1925—1926 äskats ett belopp av 5 600 000 kronor, och marinförvaltningen hade för samma ändamål under budgetåret 1926—1927 beräknat 7 100 000 kronor. Om det skisserade nybyggnadsprogrammet beräknades bliva slutfört under budgetåret 1930—1931, bleve fördelningen sålunda följande:

1924—1925	kronor	3 500 000: —
1925—1926	»	5 600 000: —
1926—1927	»	7 100 000: —
1927—1928	»	7 100 000: —
1928—1929	»	7 100 000: —
1929—1930	»	7 100 000: —
1930—1931	»	7 100 000: —

Summa kronor 44 600 000: —

Detta innebure, att det av riksdagen redan fastställda programmet skulle utökas från och med budgetåret 1927—1928. En sådan utökning syntes väl motiverad och torde icke böra av kostnadshänsyn avvisas. Någon anledning för statsmakterna att för det dåvarande binda sig för denna utökning före-

låge dock icke. Det syntes vara tids nog, därest riksdagen 1927 fattade beslut i ärendet. Ett dylikt uppskjutande av avgörandet kunde så mycket hellre förordas, som därigenom bereddes rådrum för en förnyad undersökning av hela ersättningsbyggnadsfrågan. En sådan undersökning borde bland annat gälla, huruvida artillerifartygen framdeles skulle ersättas med fartyg av samma slag, eller om annan ersättning (och i så fall av vad slag) borde beräknas. Men i undersökningen borde ävenledes ingå en förnyad prövning rörande fartygstyperna i allmänhet, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om *billigare* fartygstyper än de hittills föreslagna. Därest en sådan undersökning bedrevs med erforderlig skyndsamhet, syntes riksdagen kunna beredas möjlighet att taga ställning till ersättningsbyggnadsfrågan i dess helhet, innan den fattade beslut rörande anslagsbeloppen för den närmaste tidsperioden. Då man givetvis vid en sådan undersökning kunde komma att finna andra anslagsbelopp än de ovan nämnda lämpligare även för denna närmaste tidsperiod, hade departementschefen icke ansett sig böra i kostnadsberäkningarna för den föreslagna marinorganisationen upptaga annat belopp än det, som hänförde sig till riksdagens förut fattade beslut, även om han hölle för högst sannolikt, att detta belopp komme att visa sig vara otillräckligt för vidmakthållandet av kustflottan.

1925 års
försvars-
utskott.

Första särskilda utskottet vid 1925 års riksdag anförde i sitt utlåtande (nr 1) över försvarspropositionen, att utskottet anslöte sig till den av departementschefen föreslagna beräkningen av nybyggnadsmedel, i vad densamma avsåge budgetåren 1924—1925, 1925—1926, 1926—1927 och 1927—1928. Därigenom komme de av 1924 års riksdag godkända nybyggnaderna att fullbordas på en något kortare tid, än vad vid beslutets fattande förutsatts. Beträffande den för tiden efter nyssnämnda år framlagda anslagsberäkningen biträdde utskottet departementschefens uppfattning, att en förnyad undersökning rörande den för vidmakthållande av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden borde företagas, och att resultatet av denna undersökning borde föreläggas senast 1927 års riksdag.

Tillkallande av
sakkunniga.

Genom beslut den 18 juni 1925 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för försvarsdepartementet att tillkalla högst sju personer för att inom departementet såsom sakkunniga biträda med verkställande av utredning av frågan om ersättningsbyggnad för flottan. På grund härav anmodades den 25 juni 1925 ledamoten av riksdagens första kammare, dåvarande riksbanksfullmäktigen, numera statsministern C. G. Ekman, byråchefen K. A. Andersson, ledamoten av riksdagens första kammare, förrådsförmannen A. J. Bärg, ledamoten av riksdagens andra kammare, pensionsfullmäktigen J. B. Eriksson, ledamoten av riksdagens första kammare J. B. Johansson samt viceamiralerna H. V. M. von Krusenstierna och H. F. Lindberg att utföra ifrågasvarande uppdrag, varjämte uppdrogs åt dåvarande riksbanksfullmäktigen Ekman att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. Sedan statsministern Ekman anmält sig förhindrad att vidare fullgöra det honom så-

lunda lämnade uppdraget samt förrådsförmannen Bårg på egen begäran entledigats från uppdraget, anmodades den 12 juni 1926 ledamöterna av riksdagens andra kammare, redaktören P. A. Hansson och lantbrukaren A. Danielsson, att deltaga i de sakkunnigas arbete, varvid tillika uppdrogs åt redaktören Hansson att såsom ordförande leda detta arbete.

De sakkunniga hava den 17 december 1926 avgivit betänkande och förslag rörande ersättningsbyggnad för flottan (Statens offentliga utredningar 1926:34). Vissa till betänkandet hörande uppgifter och beräkningar av hemlig natur hava av de sakkunniga överlämnats med särskild skrivelse samma dag.

Över de sakkunnigas betänkande hava yttranden avgivits av marinförvaltningen, chefen för marinstaben, högste befälhavaren över kustflottan samt flygstyrelsen.

Innan jag ingår på de sakkunnigas förslag, ber jag att få lämna en redogörelse för den svenska flottans nuvarande fartygsbestånd och indelning.

Svenska flottans stridsfartyg äro i operativt avseende fördelade å olika sjöstyrkor, nämligen *kustflottan* och *lokalstyrkorna*. Till kustflottan hänföras de för operationer till sjöss dugligaste fartygen och till lokalstyrkorna (huvudsakligen avsedda för det direkta skyddet av vissa skärgårdsområden) de bland övriga fartyg, vilka äro användbara för lokalförsvaret. Härjämte finnas en del stridsfartyg, tillhörande den så kallade *materielreserven*, nämligen sådana, som befunnits böra avföras ur sjöstyrkorna, men vilka dock icke ansetts böra utrangeras, emedan de vid behov skulle, eventuellt efter ganska omfattande iståndsättningsarbeten, kunna antingen ersätta skadade eller förlorade fartyg eller ock eljest bliva av ett visst värde för försvaret. Till materielreserven räknas även skeppsgossefartyg och logementsfartyg m. fl. fartyg, vilka tillhöra flottan men icke äro hänförliga till kategorien stridsfartyg.

Vid mobilisering tillföras de olika sjöstyrkorna ett flertal s. k. hjälpfartyg, vilka tillhandahållas från handelsflottan och frivilliga motorbåtskåren. Hjälpfartygen äro huvudsakligen avsedda att biträda vid sjöstyrkornas bevaknings- och minsvepningstjänst m. m.

1925 års beslut angående sjöförsvarets ordnande grundades på följande fördelning av flottans fartygsmateriel:

Kustflottan.

3 pansarskepp, Sverige-typ,	8 jagare,
1 » , äldre typ,	8 torpedbåtar,
1 pansarkryssare,	7 undervattensbåtar,
1 minkryssare,	3 depåfartyg samt
3 torpedkryssare,	7 vedettbåtar.

Lokalstyrkorna.

3 pansarskepp, äldre typ,	10 undervattensbåtar,
12 torpedbåtar,	2 depåfartyg samt
4 motortorpedbåtar,	6 vedettbåtar.

Svenska
flottans nu-
varande
fartygs-
bestånd och
indelning.

Materielreserven.

3 pansarskepp, äldre typ,	9 vedettbåtar,
2 jagare,	1 lasaretsfartyg,
7 torpedbåtar,	4 skeppsgossefartyg samt
2 depåfartyg,	4 logementsfartyg.

I försvarspropositionen framhölls emellertid, att förändringar i fartygens tillstånd, krigsmaterielens utveckling samt andra orsaker givetvis kunde påkalla ändringar i fartygsmaterielens fördelning, och att det framdeles liksom hittills borde ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i dylika frågor, i den mån ökat personalbehov härav icke föranledes. Den i propositionen föreslagna fördelningen borde därför — med nyss angivna inskränkning — icke betraktas såsom till den grad bindande, att ej av förhållandena påkallade jämkningar kunde äga rum.

De för kustflottan och lokalstyrkorna avsedda örlogsfartygen skola, i den mån de ej redan under fredstid äro rustade, ständigt hållas i en sådan materiell krigsberedskap, att de vid mobilisering snabbt kunna färdigrustas. Med avseende å den grad av krigsberedskap, vari de olika fartygen sålunda äro förlagda, skiljer man mellan 1:a och 2:a beredskap. De till materielreserven hörande stridsfartygen äro däremot i regel upplagda.

I och för beräkning av personalbehovet vid mobilisering hava flottans fartyg sedan lång tid tillbaka indelats i »linjer». Till grund för den år 1925 beslutade omorganisationen av sjöförsvaret har lagts följande linjeindelning:

1:a linjen, för vilken erforderlig stambemanning enligt gällande besättningslistor finnes upptagen å stat, omfattar kustflottans örlogsfartyg samt lokalstyrkornas undervattensbåtar.

2:a linjen, för vilken endast reducerad stambemanning finnes upptagen å stat, omfattar lokalstyrkornas örlogsfartyg utom undervattensbåtar. Bemanningen utfylles vid mobilisering med reservpersonal och värnpliktiga.

3:e linjen omfattar materielreservens fartyg. Dessa avses att, i den mån så kan ske, bemannas med ersättningspersonal jämte i övrigt förefintlig eller nytillkommen personal. Till 3:e linjen hänföras dessutom samtliga hjälpfartyg, vilka enligt vad ovan nämnts avses att tillkomma vid mobilisering.

Flottans nu befintliga samt under byggnad varande fartyg äro sammanförda i nedanstående tabell, å vilken jämväl angivas fartygens huvudegenskaper och deras fördelning jämlikt 1925 års försvarsbeslut till olika sjöstyrkor eller till materielreserven. I fråga om varje fartygs allmänna tillstånd torde redogörelse få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Fartyg	Displacement ton ¹⁾	Färdigbyggd år	Ålder år 1927 räknad från färdigbyggnad	Fördelning i sjöstyrka enligt 1925 års för- svarsordning				Längd i vatten- linjen	Bredd, största	Djupgående, största	Artilleri- och torpedbestyckning
				Kust- Hotta	Lokal- styrka	Material- reserv	Sjöstyrka				
I. Stridsfartyg.											
Pansarskepp.											
Gustaf V	7600	1921	6	1	—	—	120·9	18·6	6·7	} 4 28 cm kanoner; 8 15 cm " ; 6 75 mm " ; 2 57 mm " ; 2 kulsprutor.	
Drottning Victoria	"	1921	6	1	—	—	"	"	"		
Sverige	"	1917	10	1	—	—	119·7	"	"		
Oscar II	4600	1907	20	1	—	—	95·6	15·4	5·5	} 2 21 cm kanoner; 6 (Oscar II 8) 15 cm ka- noner; 10 (Oscar II och Manlig- heten 8) 57 mm ka- noner; 1 37 mm kanon; 2 45 cm undervattens sido- tuber.	
Manligheten	3800	1904	23	—	1	—	87·5	15·0	5·3		
Tapperheten	"	1903	24	—	1	—	"	"	5·4		
Wasa	"	1902	25	—	—	1	"	"	5·2	} 10 (Oscar II och Manlig- heten 8) 57 mm ka- noner; 1 37 mm kanon; 2 45 cm undervattens sido- tuber.	
Åran	"	"	"	—	1	—	"	"	5·1		
Dristigheten (enligt propo- sition till 1927 års riks- dag avsedd såsom flyg- depåfartyg)	3600	1901	26	—	—	1	86·9	14·8	5·2		
Thor	3700	1899	28	—	—	1	84·8	"	5·5	} 2 25 cm kanoner; 6 12 cm " ; 8 57 mm " ; 1 37 mm kanon.	
Oden (i proposition 1925 avsedd såsom flygdepå- fartyg)	"	1897	30	1	—	—	"	"	5·6		
Kryssare.											
Fylgia, pansarkryssare ...	5000	1907	20	1	—	—	115·1	14·8	6·3	} 8 15 cm kanoner; 10 57 mm " ; 2 37 mm " ; 2 45 cm undervattens sidotuber.	
Clas Fleming, minfartyg	1800	1914	13	1	—	—	80·2	10·4	4·3		
Psilander	850	1900	27	1	—	—	71·7	8·3	3·3		
Jacob Bagge... } torped-		"	1898	29	1	—	67·7	8·2	"		
Örnen		"	1897	30	1	—	—	"	"		
Jagare.											
Nils Ehrensköld	1050		Under byggnad				89·4	8·9	3·2	} 3 12 cm kanoner; 2 40 mm automatkanoner; 2 53 cm trippeltuber. 4 75 mm kanoner; 2 kulsprutor; 2 45 cm dubbeltuber; 2 45 cm enkeltuber.	
O. H. Nordenskjöld	"		" "				"	"	"		
Wrangel	560	1918	9	1	—	—	71·0	6·7	2·8		
Wachtmeister	"	"	"	1	—	—	"	"	"		
Munin	460	1912	15	1	—	—	65·8	6·3	2·6	} 4 75 mm kanoner; 2 kulsprutor; 2 45 cm dubbeltuber.	
Hugin	"	1911	16	1	—	—	"	"	"		
Vidar	"	1910	17	1	—	—	"	"	"		
Ragnar	"	1909	18	1	—	—	"	"	2·7	} 2 75 mm kanoner; 4 57 mm " ; 2 kulsprutor; 2 45 cm dubbeltuber. 6 57 mm kanoner; 2 kulsprutor; 2 45 cm tuber.	
Sigurd	"	"	"	1	—	—	"	"	"		
Wale	"	1908	19	1	—	—	"	"	2·8		
Magne	"	1905	22	—	—	1	"	"	2·7	} 6 57 mm kanoner; 2 kulsprutor; 2 45 cm tuber.	
Mode	"	1902	25	—	—	1	67·1	6·2	"		

1) Samtliga displacementsuppgifter beträffande vår flotta avse fartygen med fulla förråd.

Fartyg	Displacement ton	Färdigbygd år	Ålder år 1927 räknad från färdigbyggnad	Fördelning i sjöstyrka enligt 1925 års för- svarsordning			Längd i vatten- linjen m	Bredd, största m	Djupgående, största m	Artilleri- och torpedbestyckning
				Kust- flotta	Lokal- styrka	Material- reserv				
Torpedbåtar.										
<i>1. kl. torpedbåtar.</i>										
Vega	120	1912	15	—	1	—	39·0	4·4	2·7	} 2 57 mm kanoner; 2 45 cm tuber.
Vesta	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Polaris	»	1910	17	—	1	—	»	»	»	
Perseus	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Regulus	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Rigel	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Antares	»	1909	18	—	1	—	»	»	»	
Arcturus	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Altair	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Argo	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Castor	»	»	»	—	1	—	38·0	»	»	
Pollux	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Iris	»	»	»	—	1	—	39·0	»	»	
Thetis	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Astrea	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Spica	»	1908	19	—	1	—	»	»	»	
<i>2. kl. torpedbåtar.</i>										
Torpedbåten nr 5	60	1908	19	—	—	1	32·4	3·9	2·0	} 1 37 mm kanon; 2 45 cm tuber.
» » 6	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
» » 7	»	1907	20	—	—	1	»	»	»	
» » 8	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
» » 9	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
» » 10	»	1909	18	—	1	—	»	»	»	
» » 11	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
» » 12	»	1908	19	—	1	—	»	»	»	
» » 14	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
» » 15	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
Motortorpedbåtar.										
Motortorpedbåten nr 1 ...	11	1919	8	—	1	—	16·3	3·0	1·1	} 1 kulspruta; 2 45 cm tuber.
» » 2	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
» » 3	12,5	1925	2	—	1	—	16·2	3·4	»	
» » 4	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
Undervattensbåtar.										
Gripen	Under byggnad									
Draken	»									
Valen	»	1925	2	1	—	—	»	»	»	»
Uttern	»	1921	6	1	—	—	»	»	»	»
Illern	»	»	»	1	—	—	»	»	»	»
Bävern	»	»	»	1	—	—	»	»	»	»
Valrossen	»	1919	8	1	—	—	»	»	»	»
Sälen	»	»	»	1	—	—	»	»	»	»
Hajen	»	»	»	1	—	—	»	»	»	»
Delfinen	»	1915	12	—	1	—	»	»	»	»
Tumlaran	»	1914	13	—	1	—	»	»	»	»
Svärdfisken	»	»	»	—	1	—	»	»	»	»
Abborren	»	1916	11	—	1	—	»	»	»	»
Braxen	»	»	»	—	1	—	»	»	»	»
Gäddan	»	1915	12	—	1	—	»	»	»	»

Fartyg	Displacement ton	Färdigbygd år	Ålder år 1927 räknad från färdigbyggnad	Fördelning i sjöstyrka enligt 1925 års för- svarsordning			Längd i vatten- linjen m	Bredd, största m	Djupgående, största m	Artilleri- och torpedbestyckning
				Kust- flotta	Lokal- styrka	Material- reserv				
Laxen		1915	12	—	1	—				
Undervattensbåten nr 2		1909	18	—	1	—				
» » 3		»	»	—	1	—				
» » 4		1910	17	—	1	—				
Vedettbåtar.										
Sökaren	225	1918	9	—	—	1	26.0	7.0	3.0	} 1 57 mm kanon.
Sveparen	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
Sprängaren	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
Vedettbåten nr 19 (i pro- position 1925 avsedd för flygvapnet)	70	1914	13	1	—	—	22.8	4.9	2.1	{ 1 37 mm kanon; 1 kulspruta.
Vedettbåten nr 20	—	—	—	—	—	1	Utrangerade under 1926			
» » 21	—	—	—	—	—	1				
» » 22	—	—	—	—	—	1				
» » 23	60	1903	24	—	—	1	32.4	3.9	2.1	} 1 37 mm kanon.
» » 24	»	»	»	—	—	1	»	»	»	
» » 25	»	»	»	—	—	1	31.7	»	»	
» » 26	—	—	—	—	1	—	Utrangerad under 1926			
» » 27	110	1898	29	—	1	—	39.0	4.8	2.3	} 2 37 mm kanoner.
» » 28	»	1899	28	—	1	—	»	»	»	
» » 29	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
» » 30	»	1900	27	—	1	—	»	»	»	
» » 31	»	»	»	—	1	—	»	»	»	
» » 32	»	»	»	1	—	—	»	»	»	
» » 33	»	1902	25	1	—	—	38.7	»	»	
» » 34	»	»	»	1	—	—	»	»	»	
» » 35	»	1903	24	1	—	—	39.0	»	2.5	
» » 36	»	»	»	1	—	—	»	»	»	
» » 37	»	1904	23	1	—	—	»	»	2.4	
» » 38 (f. d. torpedbåten Plejad)	120	1905	22	—	—	1	38.0	4.4	2.7	
Specialfartyg.										
Svea, depåfartyg	3050	1886	41	1	—	—	75.7	14.8	5.0	} 4 12 cm kanoner; 2 40 mm automatkanoner.
Blenda, »	500	1874	53	—	1	—	51.1	7.9	3.0	
Skagul, »	600	1878	49	1	—	—	52.3	7.8	3.1	} 2 12 cm kanoner; 4 57 mm »
Rota, »	»	»	»	—	1	—	52.2	7.7	2.9	
Skuld, »	»	1879	48	—	—	1	»	»	3.1	} 2 57 mm kanoner. 4 57 mm kanoner.
Svensksund, kanonbåt...	400	1891	36	—	—	1	38.3	7.9	3.6	
II. Övriga fartyg.										
af Chapman, övningskepp	1) 1319	1888	39	—	—	1	74.1	11.4	4.8	
Jarramas, »	350	1900	27	—	—	1	33.3	8.4	3.5	
Najaden, »	»	1897	30	—	—	1	32.9	»	3.7	
Falken, övningsbrigg	140	1877	50	—	—	1	23.2	6.3	2.9	
Verdande, lasaretsfartyg	500	1878	49	—	—	1	52.3	7.8	3.0	
Niord, logementsfartyg	3700	1899	28	—	—	1	84.8	14.8	5.6	
Thule, »	3350	1893	34	—	—	1	79.5	14.6	5.2	
Göta, »	»	1891	36	—	—	1	78.8	»	5.3	
Freja, »	1600	1885	42	—	—	1	65.8	12.2	5.4	
anadis, »	1800	1862	65	} Bestämda för utrangering			64.2	12.5	5.2	
N orrköping, »	1200	1858	69				45.5	11.9	»	

1) Netto registerton.

Allmänna
riktlinjer för
utredningen.

De sakkunniga.

I sitt betänkande rörande ersättningsbyggnad för flottan hava de sakkunniga inledningsvis upptagit frågan om innebörden av det dem givna uppdraget. De sakkunniga anföra härutinnan följande.

Vid framläggandet inför Kungl. Maj:t i statsrådet av förslag om tillkallande av sakkunniga för verkställande av berörda utredning hade föredragande departementschefen åberopat det huvudsakliga innehållet av vad i 1925 års försvarsproposition anförts rörande ersättningsbyggnad av sjökrigsmateriel (sid. 208—211) ävensom de av samma års riksdag i ämnet gjorda uttalandena (första särskilda utskottets utlåtande nr 1 sid. 129). Det syntes alltså vara från dessa yttranden, som erforderliga närmare direktiv för de sakkunnigas arbete borde hämtas.

Den utredning, det här gällde att åvägabringa, hade i 1925 års försvarsproposition (sid. 211), varest den ställts i utsikt, karaktäriserats som »en förnyad undersökning av hela ersättningsbyggnadsfrågan». I undersökningen borde ingå en förnyad prövning av fartygstyperna i allmänhet, varvid särskild uppmärksamhet borde ägnas frågan om billigare fartygstyper än de dittills föreslagna. Särskilt hade i propositionen framhållits, att det bland annat borde undersökas, huruvida artillerifartygen framdeles skulle ersättas med fartyg av samma slag, eller om annan ersättning (och i så fall av vad slag) borde beräknas.

I första särskilda utskottets ovanberörda utlåtande (sid. 129), där behovet av en dylik utredning underströkes, betecknades densamma såsom »en förnyad undersökning rörande den för vidmakthållande av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden». Att ersättningsbyggnaden sålunda i utskottets utlåtande hänförts till kustflottan — och ej till flottan i dess helhet — syntes icke innebära någon reell skiljaktighet, då ju, såsom ock i försvarspropositionen (sid. 208) framhållits, ersättningsbyggnad förutsattes äga rum i första hand för kustflottan, varför dennas omfattning borde vara utslagsgivande för behovet av nybyggnadsanslag.

För att flottans ersättningsbyggnad skulle kunna planmässigt bedrivas, måste ovillkorligen såsom mål för denna byggnadsverksamhet på lång sikt uppställas en på visst sätt sammansatt kustflotta, låt vara, att man måste räkna med sannolikheten av att den sålunda uppgjorda sammansättningsplanen tid efter annan behöfde revideras med hänsyn till utvecklingens krav.

Den sammansättning av kustflottan, varpå 1925 års beslut rörande sjöförsvarets ordnande grundade sig, kunde givetvis icke anses vara i så måtto bindande för utredningsarbetet, att de sakkunniga allenast skulle hava att föreslå de nya typer av i kustflottan nu ingående fartygsslag, som lämpligen borde ifrågakomma vid ett successivt förnyande av kustflottan fartyg för fartyg. Att en dylik begränsning av de sakkunnigas uppgift icke varit avsedd, framginge redan därav, att, såsom förut nämnts, utredningen bland annat skulle omfatta spörsmålet, huruvida artillerifartygen borde ersättas med fartyg av samma eller annat slag. I försvarspropositionen hade för övrigt, såsom utgångspunkt för ett approximativt bedömande av kostnaderna för ersättningsbyggnaden, skisserats en sammansättning av kustflottan, som icke blott i avseende å fartygstyperna skilde sig från den nuvarande, utan även

beträffande fartygsslagen och antalet fartyg företedde avvikelser från densamma, exempelvis därutinnan, att i stället för de tre torpedkryssare, som för närvarande inginge i kustflottan, upptagits en lätt kryssare och i stället för den nu befintliga minkryssaren två minundervattensbåtar.

Om alltså det förslag till ersättningsbyggnad för flottan, som de sakkunniga hade att avgiva, borde uppgöras utan att vara bundet till de fartygsslag och det antal fartyg av varje slag, som enligt 1925 års beslut tilldelats kustflottan, måste å andra sidan kustflottans nuvarande *totala* omfattning anses vara på visst sätt avgörande för frågan om räckvidden av de sakkunnigas uppdrag. I första särskilda utskottets utlåtande (sid. 129) angäves syftet med den ifrågavarande undersökningen vara att utröna den för *vidmakthållande* av kustflottan nödvändiga ersättningsbyggnaden; och i försvarspropositionen (sid. 210) framhölles kravet på en sådan omfattning av ersättningsbyggnaden, att *kustflottan vidmakthölles vid den styrka, den efter omorganisationen avsåges att få*. Dessa uttalanden — liksom ock i viss mån det i formuleringen av de sakkunnigas uppdrag ingående ordet »ersättningsbyggnad» — syntes giva vid handen, att den flottbyggnadsplan, som det tillkomme de sakkunniga att uppgöra, skulle avse, icke en utökning men ett uppehållande hos vår flotta, såsom helhet betraktad, av den styrka och effektivitet, som densamma enligt 1925 års beslut avsetts att erhålla. Vore denna uppfattning riktig, kunde den undersökning, varpå de sakkunnigas förslag skulle grundas, i huvudsak begränsas till att gälla den ändamålsenligaste sammansättningen av svenska flottan — speciellt kustflottan — under nyssnämnda förutsättning, att flottan skulle bibehållas vid den enligt försvarsbeslutet avsedda styrkan och effektiviteten.

I den mån en sådan undersökning gäve vid handen, att förändringar borde vidtagas i de till grund för 1925 års beslut liggande beräkningarna i avseende på flottans krigsberedskap och övningar samt på fartygens bemanning och underhåll, tillkomme det självfallet de sakkunniga att även därom avgiva yttrande.

På grund av vad sålunda anförts hade de sakkunniga funnit sin uppgift vara att, med utgångspunkt från den förutsättningen, att flottan skulle vidmakthållas vid den totala styrka och effektivitet, densamma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, utreda frågan om flottans — speciellt kustflottans — ändamålsenliga sammansättning i anseende till såväl fartygsslag och fartygstyper som antalet fartyg samt på grundval härav framlägga förslag till ett ersättningsbyggnadsprogram.

De i ärendet hörda myndigheterna hava i förevarande hänseende intagit samma ståndpunkt som de sakkunniga och sålunda icke ingått på något förutsättningslöst bedömande av frågan om vårt lands behov av sjöstridskrafter.

Myndigheterna.

Högste befälhavaren över kustflottan har i ämnet anført följande.

Varje försvarsorganisation vilade i stort sett på två betingelser, som ofta strede mot varandra, nämligen å ena sidan ett efter en militärpolitisk undersökning uppskattat behov, å andra sidan en efter statsfinansiella hänsyn be-

räknad tillgång. Den senare hade blivit grundläggande för 1925 års beslut, som i första hand givit ett uttryck för vad som ansetts kunna påkostas. Det hade varit en tämligen vanlig uppfattning, att flottan jämförelsevis lindrigt träffats av 1925 års försvarsinskränkningar, men så vore ingalunda fallet. Genom utebliven ersättningsbyggnad hade tidigare planer rörande försvarets utveckling aldrig blivit fullföljda beträffande flottan, vilken därför i förhållande till dessa planer varit starkt beskuren, långt innan 1925 års beslut gjort ytterligare inskränkningar i vad som då funnits. Såsom ett av statsmakterna fattat beslut uttryckte emellertid 1925 års marinordning vad man nu i stort sett hade att räkna med, då det gällde att planera ett byggnadsprogram för flottan.

Huvuddragen
av de sakkunnigas
betänkande.

De sakkunnigas militära ledamöter hava till underlättande av ett bedömande av de olika fartygsslagens användbarhet för sjökriget utarbetat en redogörelse för sjökrigets nu förefintliga vapen, jämväl inneslutande ett bedömande av det relativa värde, som de olika vapnen hava i förhållande till varandra, sett ur olika synpunkter. Redogörelsen har såsom bilaga fogats vid de sakkunnigas betänkande. I själva betänkandet ingår såsom ett särskilt kapitel en av de militära sakkunniga utarbetad redogörelse för de olika fartygsslagens uppgift och användbarhet i sjökriget, huvudsakligen baserad på de lärdomar beträffande sjökriget, som kunnat dragas av operationerna under världskriget. I fråga om innehållet i dessa redogörelser tillåter jag mig hänvisa till det tryckta betänkandet.

I anslutning till sitt inledningsvis gjorda uttalande rörande innebörden av det uppdrag, som lämnats de sakkunniga, hava dessa utarbetat en *plan för sjöstyrkornas organisation*. På grundval härav har därefter det *ersättningsbyggnadsprogram* uppgjorts, som det åvilat de sakkunniga att framlägga. Slutligen hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande de årliga *personal-, övnings- och underhållskostnader*, som skulle bli en följd av att de sakkunnigas förslag bleve förverkligat.

Plan för sjöstyrkornas
organisation.

Innan de sakkunniga närmare ingå på frågan om den svenska flottans ändamålsenliga sammansättning, framlägga de vissa allmänna synpunkter i ämnet. I sådant hänseende anföra de sakkunniga följande.

Allmänna
synpunkter.

Behandlingen av frågan om vilka fartygsslag och fartygstyper, som borde ingå i den svenska flottan, måste föregås av en undersökning av *flottans allmänna uppgifter*. Det vore nämligen med hänsyn till arten av dessa uppgifter, sammansättningen av flottan borde bestämmas.

De sakkunniga.

I det yttrande av dåvarande statsministern Sandler, som föregått framläggandet i statsråd den 20 februari 1925 av förslag till ordnande av rikets försvarsväsende, uttalades bland annat:

»Något direkt hot mot Sveriges oberoende och territoriella integritet kan för närvarande icke skönjas. Vårt jämförelsevis skyddade geografiska läge, vår befolknings enhetliga sammansättning och våra stabiliserade förhållanden

till främmande stater medföra, att vi icke ha anledning uppbygga vårt försvar med tanke på ett angrepp mot landet i erövringssyfte. De risker, som vi ha att räkna med, äro av annan art. Det i världen alltjämt rådande osäkerhetstillståndet innesluter även för en nation, som icke är direkt hotad, möjligheten att bliva indragen i konflikter mellan andra stater. Det är denna fara, som motiverar vidmakthållandet av de betydande försvarsanstalter, vilka föreslås i den föreliggande propositionen. Det ligger emellertid i sakens natur, att de militära maktmedel, som vi behöva närmast för att skydda oss mot att dragas in i konflikter mellan andra, samtidigt utgöra och måste kunna användas såsom ett värn för vår självständighet, ifall vi icke skulle lyckas att hålla oss utanför en konflikt.»

I första särskilda utskottets av 1925 års riksdag godkända utlåtande angäves riktlinjen för försvarsrevisionen så: »— — — det gäller att å ena sidan giva uttryck åt nationens föresats att allsidigt hävda sin rätt till fred, frihet och oberoende, i vilket avseende militär säkerhetsvakt för närvarande icke kan undvaras, men att å andra sidan därvid icke släppa ur sikte, att förutsättningen för vårt lands rättssäkerhet kan anses nådd först när i samlivet nationerna emellan vid uppkommande konflikter rättsligt förfarande fått ersätta våldandet till våldet såsom skiljedomare.»

Statsmakterna hade sålunda ansett, att våra försvarsanstalter närmast behövdes för att skydda vårt land mot att indragas i konflikter mellan andra stater. Våra sjöstridskrafter borde alltså vara så organiserade, att de vore i stånd att upprätthålla en neutralitetsvakt, liknande den, som ägt rum under världskriget.

Av de anförda yttrandena framginge emellertid, att statsmakterna vid beslutet 1925 om försvarsväsendets ordnande, även om faran för vårt lands indragande i krigiska konflikter ansetts ringa, dock utgått ifrån att de militära maktmedlen skulle kunna användas såsom ett skydd för landets självständighet. Därav följde för flottans vidkommande, att man vid sammansättningen av sjöstridskrafterna måste räkna med, att dessa kunde få till uppgift att förhindra mot vårt land riktade fientliga företag över sjön.

Ävenledes skulle kunna tänkas fall, då svenska sjöstridskrafter komme att deltaga i det militära sanktionsförfarande, som enligt akten om Nationernas Förbund, där så erfordrades, skulle komma till användning för hävdandet av förbundsplikternas helgd. Denna eventualitet behövde emellertid icke tillmätas någon betydelse för avgörandet av frågan om vår flottas ändamålsenliga sammansättning, då fullgörandet av den roll, som skulle kunna komma att tillmätas vårt land, näppeligen kunde komma att kräva fartygsslag och fartygstyper, vilka icke redan betingades av de i det föregående angivna uppgifterna.

De allmänna uppgifter för den svenska flottan, varmed man borde räkna vid bedömandet av frågan om flottans sammansättning, vore alltså: hävdandet av rikets neutralitet och förhindrandet av mot oss riktade fientliga företag över havet.

Den inbördes ordning, vari dessa uppgifter framträdde i motiveringen till försvarsbeslutet 1925, syntes inbjuda till att, vid uppgörandet av en plan för de svenska sjöstyrkornas organisation, först undersöka vad som i detta avseende erfordrades med hänsyn till hävdandet av rikets neutralitet. Därefter skulle undersökas vilken påbyggnad av organisationen, som den mera omfattande uppgiften kunde kräva. Då emellertid den förstnämnda uppgiften måste betraktas såsom en del av den mera omfattande, hade de sakkunniga ansett det riktigast att företaga berörda undersökning i omvänd ordning.

Om alltså till en början den mera krävande uppgiften toges såsom utgångspunkt vid uppgörandet av en plan för de svenska sjöstyrkornas organisation, syntes det vara erforderligt att i första hand angiva, hur flottan enligt de sakkunnigas mening borde i stort sett uppträda för att kunna så effektivt som möjligt fylla denna uppgift. Ty med frågan om lämpligaste sättet för flottans uppträdande sammanhängde givetvis vissa allmänna synpunkter på fartygsslag och fartygstyper, som borde beaktas, då det gällde att uppgöra en organisationsplan för sjöstyrkorna.

De under världskriget mot varandra opererande flottornas sammansättning hade verksamt bidragit till att omöjliggöra mot dem riktade instängningsförsök, samtidigt som sammansättningen i hög grad varit lämpad för utförande av operationer till sjöss, även i sådana fall, då risk förefunnits att komma i kontakt med en överlägsen fientlig styrka. Flottorna hade ständigt varit beredda att, därest faror från sjön hotade det egna landets kuster, *till sjöss* söka avvärja dessa faror.

För ett mindre land kunde det ligga nära till hands att avstå från tanken på en dylik metod för sjökrigföringen och i stället ordna försvaret på ett sätt, som — till synes åtminstone — skulle mera direkt syfta åt ett värnande av själva kusten. De rörliga sjöstridskrafterna skulle sålunda hava att i närheten av kusten sätta sig till motvärn mot en framträngande fiende, varvid förutsättningen för ett framgångsrikt försvar skulle vara, att de kunde tillgodogöra sig de fördelar, som vissa kustformationer, exempelvis skärgårdarna, erbjöde. Ett sådant försvar kunde möjligen bliva effektivt, därest landets kuststräcka vore mycket kort och särskilt lämplig för ändamålet. Dylika geografiska förhållanden förefunnos emellertid ej hos oss.

Längs våra kuster finnes visserligen flera skärgårdsklädda sträckor, som skulle lämpa sig för att stödja ett dylikt lokalförsvaret av kusten, men de sjöstridskrafter, som Sverige — även med en vidare ekonomisk ram för sjöförsvaret, än vad 1925 års försvarsbeslut finge anses innebära — skulle kunna därvid disponera, bleve tillräckliga allenast för försvaret av vissa delar av dessa kuststräckor. Övriga skärgårdsområden, liksom också den öppna kusten, skulle komma att, vad sjöstridskrafter anginge, ligga oskyddade mot fientliga företag, och det värde, som en försvarad skärgård innebure för det egna landet, skulle beträffande en oförsvarad sådan lätt kunna tillfalla fienden.

Ett efter dessa grundlinjer uppbyggt sjöförsvaret torde således vara föga effektivt, då det gällde uppgiften att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet.

De sakkunniga ansåge därför, att planen för sjöstyrkornas organisation borde inriktas på att flottan, i den mån dess styrka det medgäve, skulle vara i stånd att på det ena eller andra sättet ingripa mot alla de företag, som under ett sjökrig riktades mot landet. Detta kunde endast ske, därest flottans sammansättning dels tryggade flottans rörelsefrihet, d. v. s. omöjliggjorde försök från fiendens sida att instänga densamma i dess basområde, dels även satte flottan i stånd att kunna uppträda till sjöss för att där söka avvärja de faror, som hotade landet. En dylik sjökrigföring åsyftade sålunda, att flottans krafter, så långt de därtill räckte, skulle inriktas till skydd för landets kust i dess helhet och icke blott för vissa lokala områden av densamma.

Otvivelaktigt vore, att ett för sådant ändamål uppbyggt sjöförsvaret icke kunde hindra en fientlig makts alla anfall mot vårt land. Med tillhjälp av mörkret och genom utnyttjande av de geografiska förhållanden, som utmärkte våra kusthav, kunde exempelvis en initiativrik fiende medelst lätta fartyg ansätta raider mot vår kust, vilka icke kunde av oss mötas, huru snabba och starka fartyg vi än disponerade. Men besatte vår flotta möjlighet att operera i öppna sjön, hade den — särskilt i betraktande av de i sådant hänseende för oss gynnsamma geografiska förhållandena — goda utsikter att kunna angripa dessa styrkor på deras återväg samt bliva i tillfälle att straffa dylika anfall och på så sätt avskräcka från deras återupprepande. Beaktas borde också, att sådana raider visserligen hade en stark moralisk inverkan men sällan bleve av avgörande betydelse för krigets utgång.

Visserligen kunde även sådana förhållanden uppstå, att en mycket överlägsen fiende genom stora insatser mot oss kunde tilltvinga sig mera betydande fördelar; men utvecklingen under senare år av sjökrigets stridsmedel hade obestriddligt ökat möjligheterna för en operationsduglig flotta att, om den ock vore sin motståndare betydligt underlägsen, avvärja även allvarligare anfall, och helt säkert bleve en till sjöss opererande underlägsen flotta bättre i stånd därtill än en till samma kostnad uppbyggd flotta, endast avsedd för försvar av vissa lokala områden.

Ur synpunkten av flottans uppgift att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet satte därför de sakkunniga — i likhet med vad som skett i försvarsrevisionens betänkande och i 1925 års försvarsproposition — vid organisationsplanens uppgörande såsom mål: *en operationsduglig kustflotta*.

För att underlätta kustflottans operationer och åtminstone delvis befria densamma från den direkta omsorgen om basområdenas skydd borde flottans sjöstridskrafter dessutom, såsom ävenledes i försvarsbeslutet 1925 förutsatts, innefatta *lokalstyrkor* för vissa områden längs våra kuster. Deras sammansättning borde dock icke menligt inkräkta på kustflottans styrka.

I avseende på den allmänna uppgift, som flottan vid inträffande konflikt mellan andra stater borde kunna fylla, nämligen hävdandet av rikets neutralitet, ville de sakkunniga anföra följande.

Erfarenheten från världskriget hade visat, att neutralitetsskyddet kunde komma att ställa stora och mångskiftande krav på sjöstridskrafterna. Dessa hade i första hand att avvisa neutralitetskränkningar inom våra territorial-

vatten, för vilket ändamål en så gott som ständig bevakning av detta sjöområde måste upprätthållas. Denna bevakning hade under världskriget kombinerats med en omfattande eskortering samt i vissa fall konvojering av handelsfartyg. Minfaran hade också ställt betydande krav på de för kampen mot denna särskilt avsedda delarna av sjöstridskrafterna. Därjämte hade örlogsfartygen tagits i anspråk för hjälp även i andra avseenden åt sjöfarande och kustbefolkningen.

För fyllandet av de med neutralitetsskyddet förenade bevaknings- och andra uppgifterna lämpade sig bäst snabbgående, sjödugliga fartyg, ävensom i vissa fall flygplan, och på grund av våra kusters stora utsträckning krävdes ett jämförelsevis stort antal bevakande enheter. För dessa uppgifter hade under världskriget huvudsakligen vår flottas lätta övervattensfartyg tagits i anspråk. Så till exempel hade under sommaren 1917 en torpedbåtsflottilj, en kanonbåt, fyra jagare och en del vedettbåtar patrullerat utanför Norrlandskusten, därjämte en s. k. mineringsdivision (ett flertal mindre fartyg) ombesörjt bevakningen av Öregrundskärgård och Ålands hav. Söder om Stockholmskärgård hade fyra jagare jämte torpedbåtar patrullerat längs sträckan Landsort—Kalmarsund samt utanför Gotlandskusten. I Öresund och utanför Västkusten hade fartyg av samma slag kommit till användning vid neutralitetsskyddet.

Hur omfattande och krävande denna neutralitetstjänst under världskriget varit, belystes i den inom dåvarande sjöförsvarsdepartementet utarbetade redogörelsen för flottans neutralitetsvakt. Exempelvis kunde anföras, att var och en av flottans 8 äldsta jagare under tiden augusti 1914 t. o. m. 1917 års utgång tillryggalagt i genomsnitt en sträcka av 40 000 nautiska mil, motsvarande en väglängd av närmare 2 gånger jordens omkrets. För torpedbåtarna hade motsvarande sträcka varit i medeltal omkring 26 000 nautiska mil eller omkring $1\frac{1}{4}$ gång jordens runt vid ekvatorn. För bevakning av Blekingekusten, en sträcka av 75 nautiska mil, hade till Karlskrona förlagda torpedbåtar tillryggalagt sammanlagt en sträcka av minst 125 000 sjömil, vilket motsvarade en väglängd av nära 6 gånger jordens omkrets.

Omfattningen av de lätta stridskrafternas insatser i neutralitetstjänsten bekräftade vad ovan sagts, nämligen att det krävdes ett betydande antal enheter för tjänstens utförande. I detta avseende syntes böra påpekas, att för neutralitetstjänsten kunde flottans fartyg tagas i anspråk oberoende av om de tillhörde kustflottan, lokalstyrkorna eller materielreserven. Dessutom kunde i många fall bevarade handelsfartyg användas. Ovannämnda redogörelse för flottans neutralitetsvakt visade emellertid, att stor vikt även måste fästas vid sjödugligheten, särskilt hos de fartyg, som tilldelades de mera krävande uppgifterna. Vid inträffande konflikt mellan andra stater kunde dessutom förhållanden inträffa, som nödgade oss att medelst konvojer söka skydda vår handelsjöfart jämväl utanför eget territorialvatten. För utförande av dylik konvojtjänst fordrades sjödugliga fartyg även av större slag.

Då det gällde avvisandet av neutralitetskränkning, måste de bevakande enheternas stridsegenskaper också tagas i beaktande, och om vapenmakt måste användas för att avvisa de till kränkning framgående styrkorna, erfordra-

des tillgång jämväl på stödjande starkare styrkor, varförutan de bevakande enheterna kunde vid strid fullständigt upprivas. Skulle mot oss riktas en neutralitetskränkning av allvarligare slag, kunde till och med från vår sida komma att krävas insatser av samma art, som erfordrades för avvärjandet av ett mot oss riktat fientligt företag över havet. Själva hävdandet av rikets neutralitet skulle alltså under vissa förhållanden kunna komma att fordra insatser av en operationsduglig kustflotta.

Vad de sakkunniga sålunda anfört har icke föranlett någon erinran från de i ärendet hörda myndigheternas sida.

Myndig-
heterna.

Efter att, på sätt förut omförmäls, hava framlagt vissa allmänna synpunkter beträffande sjöstridskrafternas organisation övergå de sakkunniga till en undersökning av det värde, som de särskilda fartygsslagen kunna anses hava för den svenska flottan, då hänsyn toges till dennas uppgift att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet. Därvid hava de sakkunniga även fattat ståndpunkt till frågan om den för våra förhållanden ändamålsenligaste typen inom respektive fartygsslag. I förevarande avseende anföra de sakkunniga följande.

Fartygsslag
och fartygs-
typer.

De sak-
kunniga.

Sedan lång tid tillbaka hade pansarskepp ingått i den svenska flottan. Enligt 1925 års försvarsbeslut avsåges för kustflottan fyra pansarskepp, av vilka för närvarande tre vore av den s. k. Sverige-typen och ett av äldre typ.

Pansarskepp.

De sakkunniga hade, såsom förut nämnts, särskilt fått sig förelagt att undersöka, huruvida pansarskeppen framdeles borde ersättas med fartyg av samma slag, eller om annan ersättning (och i så fall av vad slag) borde beräknas.

Enligt erfarenheterna från världskriget hade pansarskeppen till uppgift att dels utgöra ett stöd för de lättare fartygen vid fullgörandet av de olikartade åligganden, som tillkomme dessa i och för förhindrande av fientliga försök till instängning av flottan i dess basområde, dels ock vid flottans operationer till sjöss bilda det förband, kring vilket övriga fartygsslag i operativt avseende grupperade sig, och med vars tillhjälp flottans olika stridsmedel ernådde möjlighet att komma till verkan mot motståndarens flotta. En av grundbetingelserna för att en flotta skulle kunna bibehålla sin rörelsefrihet och bliva i stånd att med utsikt till framgång operera till sjöss vore alltså, att pansarskepp inginge i densamma.

De erfarenheter, på vilka ovan lämnade karaktäristik av pansarskeppens huvuduppgifter grundade sig, vore hämtade från den verksamhet, som de stora marinernas slagfartyg (slagskepp och slagkryssare) utvecklat under världskriget. Skulle man utan vidare förutsätta, att de pansarskepp, som för samma ändamål borde ingå i svenska flottan, måste för att kunna fylla sin uppgift vara av samma storleksordning som ifrågavarande slagfartyg, skulle en högst betydande utveckling av vår senaste pansarskeppstyp — Sverige-typen — behöva äga rum. En dylik utveckling torde emellertid redan av ekonomiska skäl vara utesluten, och däremot talade för övrigt jämväl åt-

skilliga andra omständigheter, såsom djupförhållandena i Öresund och i våra basområden, dockningsmöjligheterna inom landet m. m.

De sakkunniga hade därför funnit sig böra undersöka, huruvida pansarskepp av en mera begränsad storlek kunde anses vara i stånd att för vår kustflottas vidkommande fylla de uppgifter, som, enligt vad förut nämnts, i de stora marinernas flottor tillkomme slagfartygen. I första hand hade denna undersökning inriktats på Sverige-typen med de förbättringar, som oundgängligen betingades av den senaste tekniska utvecklingen. Men därjämte hade tagits under omprövning, i vad mån en billigare fartygstyp än Sverige-typen skulle kunna anses motsvara de fordringar, varom här vore fråga. I och för denna omprövning hade de sakkunniga låtit uppgöra förslag till ett pansarfartyg, som närmast vore att betrakta såsom en utveckling av den pansarbåtstyp, vilken marinberedningen på sin tid föreslagit till nybyggnad, med andra ord en typ, som skulle kunna sägas komma närmast efter Sverige-typen i avseende å bestyckning och skydd, men som i fråga om fart vore överlägsen denna.

I nedanstående sammanställning hade angivits de huvudsakligaste egenskaperna hos de båda ifrågavarande fartygstyperna ävensom den ungefärliga kostnaden för desamma. Beträffande Sverige-typen hade därvid beaktats de förbättringar, som, enligt vad i det följande närmare omförmäldes, ansetts böra vidtagas, därest nya fartyg av denna typ komme att byggas.

	Sverige-typ	Pansarkryssare-typ
Displacement, ton ¹⁾	7 650	6 200
Artilleribestyckning utom luftvärnsartilleri	{ 4 st 28 cm kanoner 6 st 15 cm kanoner	4 st 21 cm kanoner 6 st 12 cm kanoner
Projektilvikt av en salva med ovanstående artilleri, kg.	1 490	638
Torpedbestyckning	—	4 st 53 cm tuber
Pansar, m. m.	Sverige-typen bättre skyddad än pansarkryssare-typen	
Fart, knop	24	31.5
Kostnad, inklusive ammunitionsutredningar, kr.	27 300 000	c:a 23 800 000

För bedömandet av den fråga, till vilken det här gällde att taga ståndpunkt, syntes det vara av vikt att till en början söka bilda sig en uppfattning om vilka fartygsslag och fartygstyper, som kunde tänkas bli de starkaste motståndarna till våra pansarskepp.

Härvid hade den i Washington år 1922 mellan Nordamerikas Förenta Stater, Brittiska riket, Frankrike, Italien och Japan ingångna konventionen beträffande rustningsbegränsningar till sjöss en viss betydelse. Detta avtal — gällande närmast till utgången av år 1936 — innebure bland annat dels en begränsning i det sammanlagda tontal av vissa fartygsslag, som var och

¹⁾ I samtliga förslag till nya fartygstyper vore displacementen angivna med halva bränsleförråd men i övrigt fulla förråd. I motsats härtill betecknade displacementssiffror för utländska fartyg ofta fartygen utan bränsle- och ammunitionsförråd m. m.

en av ovannämnda makter finge innehava, dels ock en begränsning av vissa fartygsslags storlek och bestyckning. Slagfartygens displacement finge sålunda enligt konventionen icke överstiga 35 000 ton, och deras kanoner finge ej hava större kaliber än 40:6 cm. Inga andra fartyg än slagfartygen finge föra grövre kanoner än av 20:3 cm kaliber och ej heller, med undantag för hangarfartygen, innehava större displacement än 10 000 ton.

Konventionen hade inverkat på den marina utvecklingen utomlands på så sätt, att inom de ovannämnda staternas mariner slagfartygen bibehållits vid sin storlek och styrka, men deras antal hade i mycket hög grad reducerats. Slagkryssare nybyggdes ej vidare inom dessa mariner. Därjämte hade det fartygsslag, som — om hangarfartyget undantoges — i storleksordning stode närmast efter pansarskeppet, kommit att bliva en kryssartyp, som i fråga om storlek och artilleribestyckning nådde ända upp till den i konventionen fastslagna maximigränsen. Inom samtliga dessa makters mariner påginge ett betydande nybygge av dylika kryssare, s. k. Washingtonkryssare, vilka kunde karakteriseras såsom relativt oskyddade fartyg om 10 000 tons displacement (utan förråd av bränsle och ammunition m. m.), med en fart av omkring 34 knop, med stark torpedbestyckning samt med en huvudartilleribestyckning, bestående av 8—10 st. 20:3 cm kanoner.

Här skulle icke ingås på frågan, huruvida sannolikhet förefunnes, för att en utombaltisk makt vid en krigisk konflikt komme att låta sina sjöstridskrafter uppträda i Östersjön, eller huruvida ett sådant uppträdande i olika tänkta krigsfall överhuvud taget vore möjligt med hänsyn till den förefintliga lättheten att hindra slagfartygs tillträde till nämnda innanhav. Här borde endast konstateras, att den reducering av antalet slagfartyg, som på grund av Washingtonkonventionen ägt rum, kunde komma att verka avhållande för en dylik stat att låta dessa sina fåtaliga och värdefullaste fartyg operera i Östersjön, vilket i varje fall måste anses vara förenat med ansenliga svårigheter i fråga om dockningsmöjligheter och risker vid navigeringen i de grunduppfyllda farvattnen samt beträffande vidmakthållandet av förbindelserna med eget land. Närmare skulle ligga till hands att antaga, att Washingtonkryssare komme att ingå såsom kärna i de sjöstridskrafter, som skulle komma att avses för eventuella operationer i Östersjön.

De makter, vilkas områden gränsade till Östersjön, vore icke inbegripna i det i Washington ingångna avtalet. Deras flottor inrymde icke för närvarande slagfartyg av den storlek, som utmärkte de i världens starkaste flottor ingående fartygen av detta slag, utan endast slagskepp av vad man skulle kunna kalla andra storleksordningen; ej heller funnes i dessa mariner några kryssare av den utanför Östersjön alltmera vanliga Washingtontypen. Det torde vara ytterst vanskligt att söka förutsäga något om den framtida marina utvecklingen i Östersjön. Möjligen skulle beträffande vid detta hav belägna stormakter härvid en viss vägledning kunna erhållas i den allmänna utveckling, som enligt vad ovan nämnts ägt rum inom övriga stormakters mariner, särskilt med avseende på införandet av den s. k. Washingtonkryssaren.

På grund av vad nu anförts syntes man kunna antaga, att de kraftigaste motståndare, varmed de svenska pansarskeppen behövde i första hand räkna, utgjordes av slagskepp av andra storleksordningen samt kryssare av olika slag, däribland även Washingtonkryssare.

I stort sett kunde pansarskeppen av Sverige-typ sägas vara i artilleristisk styrka överlägsna de till nybyggnad numera ifrågakommande kryssarna (jämväl i viss mån Washingtonkryssarna) men betydligt underlägsna slagskeppen. I fart vore däremot Sverige-skeppen väl jämställda med eller överlägsna de i Östersjön förefintliga slagskeppen men betydligt underlägsna kryssarna.

Därest fartyg av Sverige-typ inginge såsom pansarskepp i den svenska kustflottan, måste en fientlig makt, som mot oss ville rikta ett avgörande företag över havet, låta *slagfartyg* stödja ett sådant företag. Enbart stöd av Washingtonkryssare syntes näppeligen vara tillräckligt.

Beträffande Sverige-typens möjlighet att bringa sitt artilleri till verkan hade i och med centralsiktets införande inträtt en betydande förbättring i jämförelse med vad dessförinnan varit fallet. Riktades kanonerna med centralsiktansordning, vunnes nämligen visshet, att de vore inriktade mot samma mål, och i varje salva kunde i regel samtliga bärande kanoner tillhörande det använda pjässlaget deltaga. Härigenom erhöles tillräckligt antal nedslag, för att en fullt tillfredsställande eldledning skulle kunna äga rum även vid skjutning på de största stridsavstånd. Därtill komme, att, då centralsiktet vore placerat på betydande höjd, de olägenheter bortföle, som förefunnes vid riktning från relativt lågt uppställda kanoner, såsom vattenstänk, mindre synvidd m. m. Centralsiktets införande hade därjämte öppnat möjlighet att på effektivare sätt använda artilleriet jämväl under mörker och dålig sikt.

Införandet av centralsikte ävensom den utveckling, som ägt rum inom eldledningsinstrumenteringens område, hade åstadkommit, att pansarskepp av Sverige-typ kunde, trots det ringa antal svåra kanoner, som de förde, effektivt utveckla sin eldkraft på praktiskt taget största stridsavstånd, varvid medverkan av nedslagsobserverande flygplan vore av stort värde. De svåra kanonerna hade dessutom så stor kaliber, att träffar från desamma kunde beräknas göra verkan jämväl å slagfartyg. Oaktat sin underlägsenhet vore sålunda pansarskeppen av Sverige-typ motståndare, till vilka även slagfartyg måste taga hänsyn, och vilka torde kunna hämmande och bindande inverka på slagfartygens rörelser och operationer. Och utsikten för Sverige-skeppen att gentemot en överlägsen flotta överhuvud taget uppträda i öppna sjön hade ökats med undervattensbåtarnas och flygvapnets tillkomst, varigenom en närblockad av våra sjöstridskrafter medelst slagfartyg i hög grad försvårats. Därigenom uppstode för vår flotta möjlighet att, även om den vore fiendens sjöstridskrafter underlägsen, till försvar mot ett fientligt företag föra fram tillgängliga övriga fartygsslag och stridsmedel till verkan mot fiendens värdefullaste fartyg.

Ett insättande av Sverige-skeppen i strid mot fientliga slagfartyg innebure visserligen allvarliga risker för de förstnämnda, men de vinster, som på sätt förut nämnts därmed stode att ernå, kunde dock — i synnerhet då det gällde

avvisande av fientliga företag, som vore av vital betydelse för vårt land — i många fall uppväga dessa risker. Och erinras borde, att, såsom förut nämnts, slagfartyg av de i Östersjön nu befintliga typerna ej hade större fart, än att Sverige-skeppen hade möjlighet att i alltför brydsamma lägen undandraga sig slagfartygens eld. Vid en sådan strid invercade givetvis även det *antal* fartyg, som uppträdde på ömse sidor. Med hänsyn härtill torde det icke vara tillrädligt att minska det antal av fyra pansarskepp, som enligt grunderna för 1925 års försvarsbeslut skulle ingå i kustflottan. Därest kustflottan alltjämt komme att inrymma fyra pansarskepp, vore dessa även i stånd att operera i två grupper, varigenom omfattningsmanövrer kunde verkställas. Vid en försvarsframstöt mot ett invasionsföretag vore en sådan uppdelning av största betydelse.

Vetskaper om de betydande insatser, som, därest pansarskepp av Sverige-typ inginge i vår flotta, krävdes för utförandet av ett mot oss riktat anfall över havet, samt kännedomen om de allvarliga risker, som den anfallandes värdefullaste fartyg därvid måste löpa, torde väga starkt emot de fördelar, som en främmande makt eventuellt ansåge sig kunna vinna genom att bryta vår fred.

De sakkunniga överginge härefter till att undersöka, huruvida fartyg av den i det föregående omförmälda pansarkryssartypen skulle kunna fylla samma uppgifter i vår flotta som pansarskepp av Sverige-typ. Ifrågavarande pansarkryssare vore i artilleristisk styrka betydligt underlägsen icke blott slagfartyget utan även kryssaren av Washington-typ. I fart vore den avsevärt överlägsen det förra men underlägsen den senare.

Om vår flotta icke skulle hava starkare artillerifartyg än dylika pansarkryssare, behövde ett mot oss riktat fientligt företag över havet icke stödjas av den anfallandes slagfartyg, utan det vore tillräckligt att såsom stöd härför taga i anspråk enbart kryssare av Washington-typ eller till och med av svagare typ. De motiv, som för motståndaren vore ägnade att verka avhållande från anfallets igångsättande, försvagades givetvis i hög grad, då han sålunda hade utsikt att genomföra sitt anfallsföretag utan att behöva riskera sina värdefullaste fartyg. Insatte icke desto mindre den anfallande sina slagfartyg för att ytterligare säkerställa framgången av ett avgörande företag mot oss, vore pansarkryssare av ifrågasatt typ på grund av sina relativt svaga skyddsanordningar och den jämförelsevis ringa effekt, som deras artilleri kunde prestera på de stora stridsavstånden, icke lämpade att föra fram vår flottas övriga stridsmedel till verkan mot fiendens huvudstyrka eller av densamma direkt skyddade föremål.

I jämförelse med Sverige-skeppen besatte pansarkryssarna visserligen en överlägsen egenskap, nämligen den högre farten. På grund av den ringa bredd, som utmärkte de oss omgivande kusthaven, vore emellertid denna överlägsenhet icke av avgörande betydelse för de större artillerifartygen, och från den synpunkt, ur vilken det här gällde att värdesätta pansarkryssarens egenskaper, kunde för övrigt fordringarna beträffande farten i huvudsak inskränkas därtill, att fartyget skulle vara i stånd att undandraga sig en

alltför ojämn kamp med en övermäktig motståndare. Det vore härvid att märka, att, enligt vad förut nämnts, Sverige-typens fart vore i sådant avseende tillräcklig i förhållande till dess nu sannolika motståndare. Och vad slutligen beträffade det i och för sig befogade argumentet, att den överlägsna farten medförde fördelen av att välja plats och tid för stridens utkämpande, torde det vara uppenbart, att värdet av berörda fördel avsevärt förringades på grund av pansarkryssarens underlägsenhet i artilleristiskt avseende.

Med hänsyn till uppehållandet av vår flottas fulla operationsduglighet till sjöss gent emot en överlägsen motståndare ansåge sig de sakkunniga böra bestämt avråda från ett utbytande av pansarskeppen av Sverige-typ mot pansarkryssare av här avhandlad typ. Då pansarskeppen av Sverige-typ icke syntes beträffande bestyckning, fart och skyddsanordningar besitta något överskott i avseende på de egenskaper, som erfordrades, för att de skulle kunna fylla sin uppgift, gällde detta avrådande icke blott pansarkryssaren utan även varje pansarskeppstyp, som vore svagare än Sverige-typen.

Vid bedömandet av frågan om vilken pansarskeppstyp, som för vår flotta vore den lämpligaste, borde hänsyn även tagas till att Sverige-typen redan hos oss vore tillfinnandes, och att ett övergående från denna typ till en pansarkryssartyp med helt andra egenskaper skulle under en mycket lång tid framåt medföra bristande enhetlighet inom vårt förband av pansrade fartyg. Obestriddigt torde även vara, att särskilt de senaste årens övningar med vår flotta och därunder med Sverige-skeppen på största stridsavstånd utförda skjutningar medfört, att Sverige-skeppen tillvunnit sig ökat förtroende från våra fackmäns sida, en omständighet som måste tillmätas stor betydelse.

På grund av vad nu anförts hade de sakkunniga kommit till den uppfattningen, att pansarskepp av Sverige-typ fortfarande borde ingå i vår flotta.

Vid ifrågakommande ersättningsbyggnad borde, såsom förut antytts, vissa mindre förändringar vidtagas å den nuvarande typen (som konstruerats före världskriget), varigenom dels erhållna skadors inverkan på flytbarheten minskades, dels även den marina teknikens utveckling i vissa avseenden kunde utnyttjas. På de sakkunnigas föranstaltande hade marinöverdirektören och chefen för marinförvaltningens ingenjöravdelning enligt av de sakkunniga givna direktiv uppgjort förslag till en dylik förbättrad pansarskeppstyp. Denna typ hade avsetts att erhålla följande huvudsakliga egenskaper: deplacement: 7 650 ton; artilleribestyckning: 4 st 28 cm kanoner, 6 st 15 cm kanoner, 4 st 10.5 cm luftvärnskanoner, 2 st 40 mm automatkanoner; torpedbestyckning: 6 st 53 cm torpedtuber; gott pansarskydd; fart 25 knop. Kostnaden för ett fartyg av denna typ hade beräknats till 29 000 000 kronor.

Då emellertid den stegring i kostnaderna för typen i fråga, som de föreslagna förbättringarna skulle medföra, syntes vara alltför betydande, hade de sakkunniga funnit sig böra taga i övervägande, huruvida icke någon förändring skulle kunna vidtagas i avseende å den förbättrade typen i avsikt att därigenom nedbringa kostnaderna. De sakkunniga hade därvid kommit till det resultatet, att fartökningen kunde något begränsas, varjämte torpedbestyckningen syntes kunna utan alltför stora olägenheter uteslutas, så mycket hellre

som Kungl. Maj:t, på av marinförvaltningen gjord framställning, medgivit torpedbestyckningens borttagande å de nuvarande Sverige-fartygen.

De sakkunniga hade därför stannat vid att förorda en pansarskeppstyp, vars egenskaper framginge av nedanstående sammanställning, som även för jämförelse upptoge motsvarande uppgifter beträffande den nuvarande Sverige-typen.

	Nuvarande Sverige- typ.	Av de sakkunniga för- ordad pansarskepps- typ.
Displacement, ton	7 550	7 650
Fart, knop.....	22—23	24
Artilleribestyckning	4 st 28 cm kanoner. 8 " 15 " " 6 " 75 mm "	4 st 28 cm kanoner. 6 " 15 " " 4 " 75 mm " 2 " 40 " automat- kanoner.
Torpedbestyckning	2 st 45 cm tuber.	Ingen.
Centralsikte	Finnes (installerat efter fartygets byggande).	Finnes.
Undervattenskydd.....	Å den föreslagna typen bättre tillgodosett än å nuva- rande typ.	
Pansardäck, antal	1	2
Bränsle	Kol + olja delvis.	Olja.
Anskaffningskostnad, inklusive ammunitionsutredningar, nu- varande priser	24 800 000 kr.	27 300 000

Den nya typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

Såsom av sammanställningen inhämtades, berörde de av de sakkunniga förordade förbättringarna huvudsakligen följande områden.

Den förordade typen vore försedd med modernt luftvärnsartilleri, vilket ännu icke blivit infört å de nuvarande pansarskeppen. Behovet av skyddsanordningar såväl mot flygbomber och brant nedslående projektiler som mot torped- och minträffar vore tillgodosett i högre grad än å nyssnämnda pansarskepp. Endast oljeeldning användes. Farten hade ökats till 24 knop.

Frågan om kryssares användbarhet för våra förhållanden hade redan delvis av de sakkunniga behandlats, i det undersökning verkställdes, huruvida en jämförelsevis stark kryssartyp skulle kunna ersätta den i vår flotta förefintliga pansarskeppstypen. Undersökningen hade emellertid givit vid handen, att ett sådant utbyte icke vore att förorda.

De sakkunniga överginge nu till att under den förutsättningen, att inom vår flotta fortfarande komme att finnas pansarskepp, undersöka, huruvida det kunde anses erforderligt, att kryssare dessutom inginge i vår flotta, och vilken kryssartyp som i så fall borde väljas.

Enligt vad som framginge av redogörelsen för fartygsslagens uppgift och användbarhet, hade kryssaren i olika faser av sjökriget framträtt, i främsta rummet såsom en viktig länk mellan de största och de mindre fartygsslagen i en opererande flotta. Särskilt såsom *spanande* enheter hade därvid kryss-

Kryssare.

sarna, samverkande med jagare, visat sig kunna göra betydelsefulla insatser genom att utsträcka en flottas spaning över betydande områden av havet, något som givetvis vore ägnat att främja flottans möjligheter att utföra framgångsrika operationer. Och även såsom *stridande* enhet hade kryssaren visat sig vara ett värdefullt fartygsslag, framför allt såsom stöd för jagarna och motståndare till fiendens lätta stridskrafter av skilda slag.

Vad först anginge kryssarnas betydelse för spaningstjänsten, borde framhållas, att flygplanen under senare år visat sig vid många tillfällen kunna utgöra högst värdefulla spaningsorgan för en flotta, särskilt vid dager och god sikt, och de svårigheter, som förr på grund av flygplanens ringa aktionsradie förefunnits att under vidsträcktare operationer till sjöss kontinuerligt kunna utnyttja flygstridskrafter för detta ändamål, hade väsentligt förminskats i och med tillkomsten av lämpliga hangarfartyg. Kryssarens betydelse såsom spanande enhet hade därigenom förminskats, och så syntes framdeles i ännu högre grad bliva fallet, därest, såsom torde vara att förvänta, flygstridskrafternas användbarhet i detta avseende än ytterligare ökades.

Detta förhållande hade delvis kommit till uttryck i kryssartypens utveckling utomlands. Den för utförandet av spaning åt en opererande flotta mest lämpade kryssartypen — en lätt kryssare bestyckad med 15 cm kanoner — hade så gott som alldeles försvunnit från nutida nybyggnadsprogram. I stället påginge i de stora marinerna — delvis, såsom förut nämnts, beroende på Washingtonavtalets tillkomst — byggandet av ett flertal stora kryssare, bestyckade med 20:s cm kanoner, huvudsakligen lämpade för operationer å de stora världshaven. För samverkan med jagare hade ett nytt fartygsslag tillkommit, den s. k. flottiljedaren, vilken praktiskt taget endast vore en förstordad jagare, och vilken typ i främsta rummet vore ägnad att förstärka jagarflottiljerna och leda dessas rörelser.

Med hänsyn till de oss omgivande kusthavens ringa bredd torde den vidsträcktare spaning, som erfordrades kring en opererande svensk flotta, åtminstone i de flesta fall någorlunda tillfredsställande kunna utföras med användande av flygstridskrafter, förutsatt att tillräckligt antal flygplan stode till förfogande, och att åtminstone en del av dem kunde baseras på hangarfartyg, i stånd att åtfölja flottan till sjöss.

Givetvis erfordrade en opererande svensk flotta dessutom stridskrafter, vilka i anslutning till huvudstyrkan hade till uppgift att utföra spaning, men de fartyg, som deltog däri, kunde vid påträffande av överlägsna fientliga stridskrafter hastigt falla tillbaka på egna starkare fartyg. Denna spaningsuppgift, i vad den ankomme på fartyg, torde därför och med hänsyn till de oss omgivande kusthavens ringa bredd kunna inom vår flotta överlämnas åt jagare.

Vad vidare anginge kryssarnas värde såsom stridande fartyg, torde detta framför allt ligga däri, att de vore jagarna betydligt överlägsna med avseende på artilleribestyckning och dem jämbördiga med avseende på fart och torpedbestyckning. Deras mindre sårbarhet höjde också deras stridsvärde i jämförelse med jagarnas. På grund av nämnda egenskaper skulle kryssarna

kunna verka återhållande på och eventuellt även avslå fientliga jagar-raider mot vår kust. Kryssarna kunde vidare, särskilt nattetid, ensamma eller i samverkan med jagare användas till framstötar av skilda slag.

Vad själva sjöstriden beträffade, skulle våra jagare säkerligen hava större möjlighet att komma fram till anfall mot fiendens huvudstridskrafter, därest de kunde stödjas av kryssare. Vid fiendens jagaranfall åter skulle kryssare givetvis genom anfallens mötande kunna bilda ett gott skydd för våra pansarskepp. Vidare skulle kryssare kunna bliva av värde, när det gällde anfall mot en fientlig transportflotta.

Beträffande handelsskydd och handelsförstöring hade kryssarna även viktiga uppgifter att fylla, vilka dock delvis skulle kunna överflyttas på jagare, undervattensbåtar och flygstridskrafter.

Då vid de sakkunnigas överläggningar önskvärdheten av att kryssare inginge i vår flotta starkt betonats, hade de sakkunniga låtit verkställa utredning angående de olika kryssartyper, som skulle kunna ifrågakomma. Därvid hade ett flertal typer skisserats, vilka kunde hänföras till tre olika grupper, nedan betecknade med A, B och C. Följande tabell angäve några av deras huvudegenskaper ävensom kostnaden för desamma.

	Typ A.	Typ B.	Typ C.
Deplacement, ton	6 200	5 400	3 750
Artilleribestyckning utom luftvärnsar- tilleri	4 st 21 cm kanoner 6 st 12 cm kanoner	6 st 15 cm kanoner	6 st 15 cm kanoner
Projektilvikt av en salva med ovanstå- ende artilleri, kg.	638	270	270
Torpedbestyckning....	4 st 53 cm tuber	4 st 53 cm tuber	4 st 53 cm tuber
Pansar m. m.....	Pansrad i vatten- linje och däck	Pansrad i vatten- linje och däck	Pansrad i däck
Fart, knop	31.5	33.0	34.0
Kostnad inklusive am- munitionsutrednin- gar, kr. ca	23 800 000	19 500 000	16 000 000

Typ A vore i stort sett den kryssartyp, vars värde såsom pansarskepp redan i det föregående varit föremål för granskning, och vore givetvis den i fråga om stridsegenskaper mest värdefulla typen.

Typ C vore på grund av sitt svaga skydd och sin därmed sammanhängande sårbarhet den minst värdefulla såsom stridande enhet. Att märka vore, att — om man bortsåge från ett fåtal undantagsfall, som berodde på speciella förhållanden — varken typ B eller typ C för närvarande vore föremål för nybyggnad inom utländska mariner. Typ A däremot kunde betecknas såsom en förminskad Washingtonkryssare och vore sålunda att hänföra till samma kategori som utomlands under byggnad varande stora kryssare.

De sakkunniga hade även haft under omprövning en typ, som i huvudsak anslöte sig till ovannämnda typ C, men som skulle kunna medtaga tre flygplan, avsedda att startas medelst katapult. Kostnaden för en dylik kryssare (utvecklad typ C) hade beräknats till 17 300 000 kronor.

Det resultat, vartill de sakkunniga kommit i fråga om kryssares användbarhet och behövlighet i den svenska flottan, kunde i korthet angivas sålunda.

Kryssaren intoge, såsom framginge av vad i det föregående anförts, i fråga om bestyckning och skydd ett slags mellanställning mellan pansarfartyget och jagaren, och dess operativa uppträdande finge i främsta rummet sin prägel av fartygsslagets med fullgod sjöduglighet förenade stora fart och aktionsradie. Dessa egenskaper komme bäst till sin rätt vid operationer på de stora haven, och en flotta, som i likhet med den svenska opererade på jämförelsevis trånga farvatten, kunde därför icke draga samma nytta av detta fartygsslag som en flotta, vars operationsfält läge på världshaven.

De uppgifter, som kryssaren såsom fartygsslag avsåges att fylla i de stora marinerna, skulle hos oss vid avsaknad av kryssare komma att huvudsakligen fördelas på pansarskeppen, jagarna och flygstridskrafterna. Sålunda finge pansarskeppen övertaga de uppgifter i fråga om understödandet av jagarna, som i vissa fall skulle hava tillkommit kryssare, och andra kryssarens uppgifter (vid spaning samt vid handelsskydd och handelsförstöring) skulle, såsom förut antytts, komma att överflyttas på flygplan, undervattensbåtar och jagare. Ett sådant förhållande innebure visserligen åtskilliga nackdelar men kunde dock icke anses äventyra vare sig flottans rörelsefrihet eller dess operationsduglighet.

Med hänsyn härtill hade de sakkunniga, såsom i det följande komme att ytterligare utvecklas, kommit till den uppfattningen, att av ekonomiska hänsyn och för att kunna i betryggande grad tillgodose behovet av de fartygsslag, som ur synpunkten av flottans allmänna operationsduglighet måste anses viktigast, kryssare icke borde ingå i planen för sjöstyrkornas organisation.

Jagare.

Jagarens medverkan vore erforderlig vid utförandet av så gott som varje i ett nutida sjökrig förekommande operation. Jagaren kunde därför betecknas såsom det i sjökriget mångsidigast användbara fartygsslaget, och att detta vore allmänt erkänt, torde framgå av det betydande antal jagare, som numera inginge i främmande mariner. Såsom av det föregående framgått, hade under världskriget jagaren tagits starkt i anspråk även för neutralitetsvakten.

Under och efter världskriget hade jagartypen utvecklats i styrka och storlek, och de jagare, som numera byggdes, syntes så gott som undantagslöst uppnå ett displacement av 1 000 ton eller därutöver. Jämlikt beslut av 1924 års riksdag byggdes för närvarande även i Sverige två jagare av ny typ (Nordenskjöld), vilka komme att erhålla betydligt kraftigare stridsegenskaper än närmast förut byggda jagare (av typ Wrangel).

I nedanstående sammanställning angäves några av de viktigaste egenskaperna hos nämnda båda svenska typer.

	Typ Wrangel.	Typ Nordenskjöld.
Displacement, ton.....	560	1 050
Artilleribestyckning	4 st 75 mm kanoner	3 st 12 cm kanoner 2 st 40 mm automatkanoner
Torpedbestyckning	6 st 45 cm tuber	6 st 53 cm tuber
Fart, knop c:a	33	35

På uppdrag av Kungl. Maj:t hade marinmyndigheterna år 1923 verkställt utredning angående jagartypen och i avgivet yttrande utförligt motiverat de ökade krav, som enligt deras uppfattning måste ställas på jagarens stridsegenskaper, samt klarlagt den därav betingade ökningen i storlek och kostnad hos den nu under byggnad varande jagartypen. I detta yttrande, som i huvudsakliga delar återfunnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 20 till 1924 års riksdag (sid. 376—380), hade marinmyndigheterna framhållit, att jagarna för att kunna fylla dem anvisade uppgifter i sjökriget borde beträffande stridsegenskaper i stort sett vara jämställda med utomlands allmännast förekommande jagartyper. En granskning av stridsegenskaperna hos nutida jagare och av de särskilda krav, som numera måste ställas på våra fartyg av detta slag, gäve vid handen bland annat följande.

Jagarnas fart hade i regel ökat från den omkring 1914 vanliga farten av 30 knop till omkring 35 knop, vilket delvis berodde på att farten hos stridsfartygen i allmänhet undergått en höjning. En underlägsenhet i fart i förhållande till motståndaren skulle för våra jagare medföra stora nackdelar, varför en fart understigande 35 knop icke vore att tillråda. Denna höga fart kunde erhållas delvis genom införande av oljeeldning, som även medförde andra fördelar, bland annat en väsentlig ökning i aktionsradien, vilken å våra nuvarande jagare befunnits vara otillräcklig.

Jagarnas artilleribestyckning hade under senaste åren undergått en kraftig utveckling. Jagare med endast lätta kanoner byggdes numera icke, utan omfattade huvudbestyckningen medelsvåra kanoner, varjämte fullständiga eldledningsinstallationer införts. Det syntes uppenbart, att utvecklingen i detta hänseende måste även för vårt vidkommande följas, varför fordran på våra jagares artilleri icke kunde sättas lägre än vad som skett å den nya typen.

Torpedbestyckningen å jagarna hade undergått en liknande utveckling och bestode i så gott som alla mariner av torpeder med 53 cm kaliber, varigenom sådana egenskaper kunde erhållas hos torpeden, att utsikt till framgång förefunnes vid ett torpedanfall. Antalet torpedtuber hade även ökat å jagarna för att bereda större möjlighet till träffs erhållande.

Jagarens kostnad komme att bestämmas i huvudsak av dess displacement, vilket åter berodde av erforderlig sjöduglighet, av den fart och aktionsradie, som borde givas åt fartyget, samt av de anfalls- och försvarsmedel, som borde uppställas å detsamma. För att kunna tillfredsställa förut uppställda fordringar å jagarens egenskaper samt erhålla god sjöduglighet bleve det nödvändigt att öka displacementet till det föreslagna. Ett minskande av kraven skulle äventyra typens brukbarhet.

I anledning av det direktiv, de sakkunniga erhållit, att ägna särskild uppmärksamhet åt spørsmålet om billigare fartygstyper, ävensom på grund av de betänkligheter, som upprepade gånger uttalats inom riksdagen gentemot den ovan nämnda större jagartypens införande i vår flotta, hade de sakkunniga underkastat frågan om den för oss erforderliga jagartypen en ingående prövning.

Härvid hade de sakkunniga utgått ifrån, att våra jagare borde vara i stånd att fylla de uppgifter, som de kunde tänkas få sig tilldelade såväl under operationer, vari jagarna samverkade med andra stridskrafter, särskilt med kustflottans huvudstyrka, som även vid de tillfällen, då jagarna opererade utan stöd av andra fartygsslag.

I förra fallet bleve jagarnas huvuduppgifter dels spaning, som borde utsträckas så långt som möjligt från egen huvudstyrka, dels bevakning och torpedanfall. Därest våra jagare besutte avsevärt sämre stridsegenskaper än motståndarens jagare, måste de vid så gott som varje möte med fientliga överbattensstridskrafter genast söka stöd och skydd hos egna starkare fartyg, och först med dessas hjälp kunde de eventuellt fortsätta operationerna eller föras fram till torpedanfall. Kunde kryssare ej därvid avses såsom stöd åt jagarna, måste dessa senare repliera på egen styrkas pansarskepp. Understundom kunde de för övrigt så oförmodat komma i kontakt med motståndarens framskjutna jagare, att tiden icke medgäve sökandet av stöd hos egna större fartyg, och då utgången av en därvid uppstående strid bleve helt beroende på jagarnas fart och styrka, vore det av vikt, att våra jagare besutte sådana egenskaper, att de ej komme till korta gentemot en motståndare, vars jagare vore av den numera allmänt förekommande typen.

Innehade våra jagare sämre stridsegenskaper än motståndarens, bleve sålunda följden, icke blott att de enbart av de sistnämnda kunde sättas ur stånd att, såsom deras uppgift vore, sekundera egen huvudstyrka, utan även att de vid många tillfällen komme att verka hämmande och bindande på dennas operationer.

Under mörker uppträdde jagarna i allmänhet utan stöd av starkare fartyg och hade i regel till uppgift att söka upptäcka till sjöss varande fientliga fartyg samt anfalla dem, de större med torped, de mindre med artillerield. Under dylika operationer bleve jagarna alltså vid möte med motståndare hänvisade uteslutande till sin egen styrka.

Vid varje utförande av torpedanfall spelade jagarnas fart ävensom torpedernas fart och räckvidd en betydande roll, och på dessa faktorer berodde oftast, särskilt vid dager, huruvida anfallet kunde genomföras. Lyckades ett torpedanfall, bleve dess verkan beroende av torpedernas sprängkraft, vilken borde vara tillräckligt skadegörande även gent emot moderna bottenkonstruktioner. Därest nutida krav i berörda avseende skulle tillgodoses, kunde icke torpederna vara av mindre kaliber än 53 cm.

Med stöd av vad ovan anförts ville de sakkunniga beträffande den för vår flotta lämpligaste jagartypen göra följande uttalande.

En minskning i den storlek, som våra nyaste jagare (av typ Nordenskjöld) innehade, kunde ej ske, utan att värdet av någon eller några av de stridsegenskaper, som denna typ besutte, därav bleve lidande. Med hänsyn till de egenskaper, som för närvarande utmärkte utomlands allmänt förekommande jagartyper, skulle en dylik åtgärd medföra betydligt försämrade utsikter för våra jagare att vid sjökrigsoperationer kunna fylla de uppgifter, som tillkomme dem. Då kryssare icke kunde inrymmas i planen för sjöstyrkornas organisa-

tion, måste det anses vara av desto större vikt, att jagarnas egenskaper icke försämrades.

De sakkunniga hade, på ovan anförda skäl, i planen för kustflottans sammansättning ansett sig böra fortfarande räkna med jagare av typ Norden skjöld. Enligt verkställda beräkningar droge denna typ jämte erforderliga torped- och andra ammunitionsutredningar för närvarande en anskaffningskostnad av 6 940 000 kronor per fartyg.

Undervattensbåten vore av mycket stort värde såsom torpedskjutande och minutläggande fartyg samt för utförande av observationstjänst m. m. Undervattens-
båtar.

De motmedel, som under och efter världskriget hade konstruerats för bekämpande av undervattensbåtar, och vilka alltmera fulländats, hade emellertid skapat betydande möjligheter för såväl upptäckandet som förstörandet av undervattensbåtar, även då dessa befunde sig under vattnet. Undervattensbåtarna måste på grund härav räkna med att allvarliga, ofta synnerligen effektiva motåtgärder kunde från motståndarens sida vidtagas för att hindra deras operationer.

Det hot mot övervattensfartygen, som undervattensbåtarna alltjämt utövade, framkallade likväl ett osäkerhetstillstånd, som tvingade en opererande flotta till omfattande skyddsåtgärder. Bland annat måste i flottan ingå för undervattensbåtsjakt lämpade och med ovannämnda motmedel försedda fartyg. Då berörda motmedel helt naturligt koncentrerades kring en flottas större fartyg, rönt undervattensbåtarna i allmänhet det största motståndet vid utförandet av torpedanfall mot dessa. Anfallet kunde underlättas, därest undervattensbåtarna samverkade med egna övervattensstridskrafter, vilka förmådde störa motståndarens undervattensbåtsjagande fartyg, samtidigt som motståndarens större fartyg engagerades och hindrades i sina rörelser. En dylik samverkan mellan undervattensbåtar och övervattensfartyg kunde lättare åvägabringas, ifall undervattensbåtarna i övervattensläge besatte sådan fart, att de något så när kunde medfölja egen huvudstyrka på dess framstötter.

Om sålunda ökade svårigheter uppstått för undervattensbåtarna att komma till torpedanfall mot motståndarens bevakade större fartyg, hade å andra sidan undervattensbåtarnas användbarhet såsom minutläggare alltmera uppmärksamhetsvärd. Då det gällde utförande av mineringsföretag, kunde fordran på undervattensbåtarnas fart något minskas.

Vid bedömandet av frågan om den för vår flotta lämpligaste undervattensbåtstypen borde hänsyn tagas till ovannämnda synpunkter. Därjämte borde beaktas, att undervattensbåten nästan alltid opererade ensam, och att densamma, en gång detacherad, sällan kunde erhålla understöd från egen styrka, utan helt bleve beroende av sina egna egenskaper.

Med ökade krav på undervattensbåtens olika egenskaper följde ökning av dess storlek och av kostnaden för densamma. Hos oss måste man emellertid även beakta djupförhållandena i vårt land omgivande kusthav, vilka inom vissa havsområden inverkade begränsande på våra undervattensbåtars storlek.

På grund av vad ovan framhållits, ansåge de sakkunniga, att våra undervattensbåtar borde vara av två typer, vilka i det följande benämndes typ A

och typ B. Typ A — i stort sett samma typ som våra nu under byggnad varande 1:a klass undervattensbåtar — borde i första hand vara en torped- undervattensbåt med den fart och övriga egenskaper, som gjorde den lämpad såväl att under vissa omständigheter mera omedelbart samverka med kustflottans huvudstyrka, som även att vid detacheringar med önskvärd snabbhet inställa sig på den plats, där dess ingripande påkallades. Typ B borde vara en kombinerad torped- och minundervattensbåt. Typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

Undervattensbåt av typ A beräknades för närvarande kosta 4 390 000 kronor, undervattensbåt av typ B 3 280 000 kronor. I nämnda kostnader inginge även anskaffandet av för båtarna erforderliga torped- och andra ammunitionsutredningar.

Vedettbåtar.

I det föregående hade redan påvisats, hurusom undervattensbåtarnas tillkomst och utveckling åstadkommit framställandet av en mångfald för undervattensbåtsjakt användbara motmedel. De fartyg, som skulle användas för undervattensbåtsjakt, borde framför allt vara snabbgående och sjödugliga. Särskilt gjorde sig detta krav på fart och sjöduglighet gällande beträffande dem bland dessa fartyg, som vore avsedda att skydda en till sjöss opererande flotta, enär de borde vara i stånd att i så gott som alla väder följa flottan, även då dennas förflyttningar — såsom nu i regel skedde — ägde rum med hög fart.

Minvapnets alltmera vidsträckta användning tvingade en krigförande makt till omfattande skyddsåtgärder i form av ständigt pågående minsvepning. Denna utfördes bäst av för ändamålet avsedda, snabbgående och grundgående fartyg. Då det gällde att skydda en till sjöss opererande flotta, krävdes av de minsvepande fartygen — förutom tillräcklig fart och maskinstyrka, för att de skulle kunna medelst bogserande av svep utföra minrekognoscering framför den oftast med hög fart gående huvudstyrkan — jämväl god sjöduglighet.

I de stora marinerna hade i regel de båda ovannämnda uppgifterna — åtminstone i vad de avsåge skyddandet av en till sjöss opererande flotta — anförtrotts åt jagarna, och så hade lämpligen kunnat ske, eftersom jagare i allmänhet funnits till förfogande i stort antal.

Med hänsyn till den begränsning i fråga om antalet jagare, varmed man för den svenska flottans vidkommande under alla förhållanden måste räkna, finge det anses uteslutet, att enbart på våra jagare skulle kunna läggas uppgifterna att trygga kustflottan för minor och undervattensbåtar. De sakkunniga ansåge därför erforderligt, att i sjöstyrkorna jämväl inginge ett antal snabbgående mindre fartyg, förslagsvis benämnda vedettbåtar, vilka borde vara särskilt lämpade för dessa två viktiga hjälpuppgifter. Den undersökning, som verkställdts rörande lämplig typ av ifrågavarande fartygsslag, hade givit vid handen, att dessa vedettbåtar borde hava följande huvudegenskaper: displacement: 200 ton; längd: 52.0 m; bredd: 5.3 m; djupgående: 1.6 m; fart: 27 knop; bestyckning m. m.: 2 st 75 mm kanoner, 2 st 25 mm kulsprutor, 4 st minkastare och minfällare; samt utrustning med olika slags minsvep.

Ett fartyg av denna typ, vars egenskaper gjorde den väl lämpad för mera krävande uppgifter under en neutralitetsvakt, beräknades för närvarande draga en kostnad av 1 300 000 kronor, inklusive erforderliga ammunitionsutredningar. Typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

Det begränsade antal fartyg av detta slag, som kunde avses att ingå i sjöstyrkorna, fyllde emellertid icke hela det förefintliga behovet av undervattensbåtsjagande och minsvepande enheter. Hänsyn måste nämligen tagas jämväl till det erforderliga skyddet av våra basområden och våra handelsvägar. För sådant ändamål måste, liksom nu vore fallet, även framdeles avses en organisation av hjälpfartyg.

Torpedbåten såsom fartygsslag måste numera anses innehava alltför otillfredsställande egenskaper för att lämpligen kunna ingå i en till sjöss opererande flotta. Under världskriget hade uppträtt en variant av torpedbåten, nämligen motortorpedbåten, och fartyg av denna typ hade — visserligen under säregna förhållanden — lyckats utföra ett fåtal framgångsrika anfall. Motortorpedbåtar.

Under senaste år hade från utlandet fyra dylika motortorpedbåtar inköpts för vår flotta och därefter underkastats vissa prov. I en till chefen för försvarsdepartementet den 30 september 1926 avgiven rapport hade högste befälhavaren över kustflottan sammanfattat sitt omdöme rörande motortorpedbåtarnas användbarhet för våra förhållanden. Härvid framhölle nämnde befälhavare, att motortorpedbåtarna saknade sjögående egenskaper, och att deras obetydliga deplacement och lätta byggnadssätt medförde, att deras höga fart endast kunde utnyttjas vid synnerligen gynnsam väderlek. Då farten redan vid måttlig bris och mycket ringa sjögång måste nedsättas, bleve båtarna vid dylika tillfällen i fart underlägsna andra sjövärdigare fartyg och för dem ett lätt byte. Redan i måttlig sjögång måste farten nedsättas så långt, att torpedskjutning icke längre kunde utföras.

Motortorpedbåtarnas aktionsradie ansåge högste befälhavaren icke medgiva operationer med dem av längre varaktighet eller på längre avstånd från kusten. Båtarnas användning bleve vidare omöjliggjord av issörja och även av gles drivis, och de torde därför under c:a 4 à 5 månader av året icke vara användbara i våra farvatten. Båtarnas maskinerier (motorer) vore av ömtålig beskaffenhet och fordrade särskilt omsorgsfull skötsel av personal, som ingående kände desamma och vore van vid deras handhavande.

Högste befälhavaren ansåge, att motortorpedbåtarna alls icke vore lämpade att ingå i vår kustflotta, och skulle de tänkas få någon användning, borde det vara i förbindelse med lokalstyrkorna. Enligt högste befälhavarens mening borde motortorpedbåtar icke inrymmas i en svensk flottplan; de borde endast till något mindre antal förefinnas som mönster, för den händelse det under ett krig, då alla resurser måste tillgripas, kunde befinnas möjligt och lämpligt att tillverka dylika jämförelsevis snabbt byggda båtar, för vilkas bemannande då tillfälliga utvägar måste sökas.

De sakkunniga ansåge visserligen, att motortorpedbåtar under gynnsamma omständigheter kunde vara av värde för vårt sjöförsvär, men fartygsslagets egenskaper syntes icke göra dem lämpade för att ingå i vår kustflotta. I

likhet med vad som förutsatts i 1925 års försvarsbeslut, torde ett fåtal dylika båtar böra ingå i lokalstyrkorna såsom mönsterbåtar och för att möjliggöra, att åtminstone någon personal erhöle förtrogenhet med denna materiels handhavande.

Hangar-
kryssare.

Vid utförande av flertalet sjökrigsoperationer toges flygplanens medverkan i anspråk. De flygstridskrafter, som tilldelades en opererande sjöstyrka, framstode också numera såsom en *oumbärlig*, fullt integrerande del av sjöstyrkan, och talrika erfarenhetsrön från vår flottas årligen återkommande övningar visade, att flygvapnets medverkan vid sjökrigsoperationerna icke kunde inskränkas till sporadiska insatser, utan måste vara permanent och omedelbar. I samband med frågan om kryssares behövlighet för vår flotta hade de sakkunniga även framhållit såsom sin åsikt, att flygstridskrafter i flera fall kunde utföra den fjärrspaningstjänst, som erfordrades kring en opererande flotta.

För närvarande saknade emellertid vår flotta varje möjlighet att vid operationer i öppna sjön ombord å fartygen medföra flygplan, avsedda att starta från och åter ombordtagas å fartygen. Man vore därför för närvarande nödsakad att vid dylika tillfällen för flygplanens basering uteslutande anlita antingen flygstationer i land eller ock vid kusten förlagda flygdepåfartyg samt att bygga flygplanens samarbete med de opererande fartygen på ett avlösningssystem, så ordnat, att de till sjöss befintliga flygplanen på förut bestämda tider avlöstes av andra från kusten kommande flygförband. Ett dylikt system innebure dock avsevärda osäkerhetsmoment i fråga om kontinuiteten hos flygtjänsten till sjöss och fordrade dessutom ett betydande antal flygplan med därav följande kostnader, för att nämnda tjänst skulle bliva fullt tillgodosedd. Avlösningssystemets olägenheter framträdde särskilt vid ett oförmodat sammanträffande med fienden, då flygvapnets fulla medverkan under uppkommande strid omedelbart påkallades. Mycket stora svårigheter uppstode även därvid för nytillkomna flygstridskrafter att erhålla en klar uppfattning om stridsläget och egen sjöstyrkas avsikter.

I de större marinerna hade den erforderliga samverkan mellan sjö- och luftstridskrafter betryggats, genom att dels hangarfartyg inginge i flottorna, dels åtminstone de större stridsfartygen själva kunde medföra ett fåtal flygplan, vilka från dem kunde startas medelst katapultanordning. Hangarfartygen vore i allmänhet av betydande storlek och försedda med start- och landningsdäck. Dylika större hangarfartyg skulle emellertid ställa sig alltför dyrbara för våra förhållanden.

Då möjligheten att medföra flygplan å våra relativt små pansarskepp alltid måste bliva starkt begränsad, ansåge de sakkunniga dock, att med kustflottan omedelbart samverkande flygplan i så stor utsträckning som möjligt borde baseras på hangarfartyg, som visserligen måste bliva av en mindre typ men dock i stånd att medfölja kustflottan till sjöss och där uppsläppa flygplan, särskilt avsedda att vidmakthålla flygtjänsten vid sådana tillfällen, då de till flygstationerna i land eller till flygdepåfartygen hörande flygplanen icke förmådde ombesörja densamma i tillräcklig utsträckning. Givetvis borde om

möjligt sörjas för att de från ett dylikt hangarfartyg uppsända sjöflygplanen, sedan de nedgått på vattnet i närheten av fartyget, kunde ombordtagas å detta, även om någon sjöhävning vore rådande. Om detta på grund av kraftigare sjöhävning eller av andra orsaker icke läte sig göra, bleve flygplanen hänvisade till att söka uppnå den egna kusten.

Enligt av de sakkunniga föranstaltad utredning hade ett för våra förhållanden lämpat hangarfartyg befunnits böra innehava ungefär följande egenskaper: displacement: 4 500 ton; längd: 140 m; bredd: 20·4 m; djupgående: 4·5 m; fart: 27 knop; bestyckning: 6 st 15 cm kanoner, 4 st 75 mm kanoner, 8 st 40 mm automatkanoner; två katapulter; plats för 12 flygplan; möjlighet att medtaga och fälla minor. Ett fartyg av dylik typ, inklusive erforderliga ammunitionsutredningar, beräknades för närvarande draga en kostnad av 16 500 000 kronor. Typens närmare egenskaper framginge av särskild hemlig skrivelse.

De sakkunniga ville särskilt framhålla, att ovannämnda fartygstyp vore synnerligen lämpad, förutom att tjäna såsom rörlig bas för flygplan, jämväl för minutläggning, och fartyget vore den av de här behandlade typerna, som kunde medtaga det största antalet minor. Hangarfartyget kunde sålunda i vår flotta även fylla en av de uppgifter, som eljest påvilade kryssare.

Med hänsyn härtill hade det syntts befogat att giva ifrågavarande fartygstyp benämningen hangarkryssare.

Vad de sakkunniga sålunda anfört och föreslagit beträffande fartygsslag och fartygstyper har från myndigheternas sida föränlett erinringar allenast vad angår pansarskeppet och hangarkryssaren.

Myndigheterna.

Marinförvaltningen har i ämnet anfört följande.

Ämbetsverket biträdde på det kraftigaste vad de sakkunniga anfört i fråga om behovet av pansarskepp. I likhet med de sakkunniga funne även marinförvaltningen det nödvändigt, att, med ledning av världskrigets erfarenheter och den marina teknikens snabba utveckling under de många år, som förflutit sedan under åren 1910—1912 de grundläggande planerna för Sverige-typen utarbetats, vissa förbättringar vidtoges å den nuvarande Sverige-typen, men med bibehållande av i huvudsak samma displacement, bestyckning och fart som å de senast byggda Sverige-skeppen. De fordringar, som för närvarande kunde uppställas för ett dylikt pansarskepp, syntes marinförvaltningen i stort sett tillgodoses av ett fartyg med de egenskaper, som de sakkunniga i sitt betänkande angivit beträffande den av dem förordade pansarskeppstypen, men ville ämbetsverket dock, med hänsyn till önskvärdheten att ytterligare söka förbättra typen, anföra följande.

Den i de sakkunnigas betänkande angivna omständigheten, att marinförvaltningen såsom egen framställning upptagit det av högste befälhavaren över kustflottan väckta förslaget att å Sverige-skeppen borttaga torpedbestyckningen, finge icke anses såsom ett uttryck av underskattande från ämbetsverkets sida av torpedens betydelse såsom vapen å våra pansarskepp. Förslaget om torpedbestyckningens borttagande å de nuvarande Sverige-

skeppen hade sin grund i nödvändigheten att vinna utrymme för ernående av vissa förbättringar för ett mera rationellt utnyttjande av fartygsartilleriet m. m. och för att förbättra fartygens flytbarhet. I denna fråga ville ämbetsverket i övrigt åberopa sin hemliga skrivelse i ämnet den 8 januari 1926. Beträffande Sverige-skeppen hade det gällt borttagande av fasta undervattenstuber, avsedda för utskjutning av 45 cm torpeder med sprängladdning och skjutdistans, som ej motsvarade nutida fordringar, medan det å den förbättrade pansarskeppstypen kunde ifrågasättas att å däck uppställa vridbara torpedtuber för fullt moderna 53 cm torpeder, vilka anordningar vore mindre kostsamma och krävde mindre utrymme än undervattenstuber.

En åtgärd, som numera plägade vidtagas vid nybyggnad av fartyg av Sverige-skeppens storlek och därutöver, vore installerande av anordningar för medförande av ett fåtal flygplan, avsedda att utsändas medelst s. k. katapult. De sakkunniga hade icke upptagit någon anordning härför i sitt förslag till pansarskeppstyp, men hade, såsom framginge av ett uttalande i betänkandet, icke varit främmande för tanken härpå. Även om ett hangarfartyg åtföljde kustflottan, borde likväl möjligheten att medföra ett eller två flygplan å pansarskepp av förbättrad typ icke lämnas outnyttjad; särskilt för erhållande av flygplanens så viktiga biträde vid eldledning vore det av största vikt, att sådana stode till omedelbart förfogande.

Vid de förberedande ritnings- och konstruktionsarbeten för nya pansarskepp, som marinförvaltningen i sinom tid torde få i uppdrag att utföra, komme givetvis de krav på utveckling och förbättring av typen, som världskriget och krigsfartygsteknikens framsteg framkallat, att i möjligaste mån tillgodoses, och ville ämbetsverket för sin del, i anslutning till vad sålunda anförts, såsom önskvärt utöver vad de sakkunniga föreslagit särskilt framhålla, att undersökning även borde göras, huruvida möjlighet funnes att fylla ovan angivna fordringar på installerande av tidsenlig torpedbestyckning ävensom på anordningar för uppställning och utsändande av flygplan, utan att den angivna kostnadsramen för det planerade ersättningsbyggnadsprogrammet behöfve överskridas.

I likhet med de sakkunniga ansåge marinförvaltningen, att hangarfartyg borde ingå i flottan för möjliggörande av flygplanens omedelbara samarbete med kustflottan. Ämbetsverket funne dock, att det enligt de sakkunnigas direktiv utarbetade förslaget till hangarkryssare icke i önskvärd utsträckning torde kunna fylla de krav, som borde uppställas för denna fartygstyp, särskilt med hänsyn därtill, att hangarkryssaren jämte sin huvuduppgift jämväl avsåges att, åtminstone delvis, kunna övertaga vissa av kryssarnas uppgifter, dels beträffande spaningstjänsten genom att underlätta flygstridskrafternas samverkan med kustflottan, dels ock vad anginge minfällning samt dessutom enligt de betänkandet bilagda rustningsplanerna kunna utsändas på de för personalens praktiska sjömannautbildning nödvändiga långresorna. Denna kombination i en fartygstyp av hangarfartygets och kryssarens uppgifter och därmed sammanhängande egenskaper syntes ämbets-

verket vara välbetänkt. I enlighet härmed ansåge ämbetsverket det vara av största vikt, att åt den av de sakkunniga föreslagna hangarkryssaren, förutom anordningar för uppställning och utsändande av ett antal flygplan, även gäves andra för ett sådant fartyg nödvändiga egenskaper, icke minst ökad sjövärdighet. Vid förestående utarbetande av konstruktionsritningar till hangarkryssaren syntes därför det av de sakkunniga framlagda förslaget böra underkastas en ingående prövning, på det att de krav på fartygstypens egenskaper, som ovan angivits, måtte inom den angivna kostnadsramen bliva på bästa sätt tillgodosedda.

Högste befälhavaren över kustflottan har anfört, att hangarkryssarens stora värde för kustflottans operationer låge däri, att den inom det område, där kustflottan själv opererade, kunde tillhandahålla ett antal flygplan omedelbart vid den tidpunkt och på den plats, som erfordrades. Skulle flygplanen i stället baseras på något kustområde, kunde icke samma antal nyttiga flygtimmar påräknas, utan att flygplanens antal ökades så mycket, som erfordrades för att uppväga den förlust i timmar, som förorsakades av förflyttningarna mellan basen och kustflottans plats vid tillfället. Flygplanen vore då ej heller säkert påräkneliga just i det ögonblick, då de bäst behövdes, och deras personal vore vid framkomsten icke så insatt i läget, som den skulle vara, om den åtföljt kustflottan. Införandet av detta fartygsslag, som dessutom i viss utsträckning lämpade sig för kryssartjänst, och som ökade våra mycket begränsade möjligheter till mineringars utförande, måste hälsas med tillfredsställelse. Kunde den föreslagna typens höjd nedbringas, varigenom den kunde förväntas bliva mera sjövärdig, skulle det vara till fördel, även om därigenom antalet ombord medförda flygplan skulle behöva något minskas eller några flygplan vid uppställning ombord berövades fast däcksskydd ovan sig.

Flygstyrelsen har beträffande den av de sakkunniga föreslagna hangarkryssartypen gjort följande uttalande.

För att kunna utföra den för kustflottan nödvändiga spanings- och eldledningstjänsten fordrades givetvis ett antal flygplan, som omedelbart vid behov skulle kunna träda i funktion. Under förutsättning att flottan måste operera på platser, som låge avlägset från den egna kusten och dess flygstationer, kunde flygplan från dessa, särskilt vid disigt väder, ej tillnärmelsevis nöjaktigt utföra denna så nödvändiga spanings- och eldledningstjänst. En mycket stor förlust av flygplan skulle troligen även i detta fall bliva följden. Den enda möjliga lösningen för närvarande vore således, att erforderligt antal flygplan alltid medföljde flottan under dess olika operationer för att omedelbart vid behov kunna sättas i verksamhet. Härigenom utnyttjades bäst flygplanens aktionsradie.

Flygplanens medförande kunde ske antingen så, att varje i flottan ingående större fartyg vore försett med ett par flygplan, som startades från katapulter, eller så, att det för flottan nödvändiga antalet flygplan medfördes på ett eller flera hangarfartyg, försedda antingen med start- och landnings-

däck eller katapulter, eller bådadera. Hangarfartygen skulle besitta hög fart för att kunna åtfölja flottan.

Vad vår egen flotta beträffade, vore det synnerligen önskvärt, om de större fartygen kunde förses med katapulter. Sannolikt vore dock, att pansarskeppen av Sverige-typ ej kunde förses med dessa anordningar utan vidlyftiga ombyggnader och stora kostnader samt nedsättning av fartygens stridsvärde. För vårt lands vidkommande torde man därför uteslutande vara hänvisad till anskaffandet av hangarfartyg. Av nu befintliga typer av hangarfartyg vore givetvis den med start- och landningsdäck försedda den mest ändamålsenliga, men på grund av att fartyget måste givas mycket stora dimensioner, bleve anskaffningskostnaderna jämväl synnerligen stora. Den mindre och billigare hangarfartygstypen, försedd med katapulter och startdäck, torde därför vara den enda, som kunde ifrågakomma. Denna typ vore emellertid i stort sett oprövad, om ock anordningarna för flygplanens utskjutande medelst katapult och för start från däck på senare tider i några mariner kommit till användning med till synes goda resultat.

Kustflottan torde i varje fall i och för sina flygstridskrafterns operationer icke kunna undvara stödet av kustflygstationer och depåfartyg, vilka sålunda alltid måste finnas.

Det syntes flygstyrelsen tydligt, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att på ett effektivt sätt fylla kustflottans permanenta behov av vissa omedelbart tillgängliga luftstridskrafter — i första hand artillerieldledningsplan. Enär styrelsen emellertid icke haft tillfälle att från grunden följa det nu föreliggande förslaget till hangarkryssare, kunde styrelsen ej i detalj yttra sig om de föreslagna anordningarnas lämplighet.

Då emellertid av vad ovan sagts framginge, att hangarkryssaren endast i viss utsträckning torde fylla sina uppgifter som moderfartyg för flygstridskrafter, syntes man ej böra förutsätta, att den dessutom skulle avses för minutläggning eller andra uppgifter och sålunda även fylla uppgifter, som eljest påvilade kryssare. Ur flygsynpunkt torde ett hangarfartyg icke böra samtidigt avses för andra, flygtjänsten ovidkommande uppgifter.

Under alla förhållanden syntes det emellertid flygstyrelsen nödvändigt, att ifrågavarande fartyg erhöles sådan fart, att det kunde följa kustflottan vid dess förflyttningar.

Ytterligare
utredning
rörande lämp-
lig typ av
hangar-
kryssare.

Med anledning av de från myndigheternas sida framförda erinringarna gentemot den av de sakkunniga förordade hangarkryssartypen har inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett modifierat förslag till hangarkryssare, och hava vederbörande myndigheter anmodats att däröver avgiva yttrande.

Marinförvaltningen har, efter samråd med *chefen för marinstaben* och *högste befälhavaren över kustflottan*, i sådant hänseende anfört följande.

Med hänsyn till de olika uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag skulle tilldelas hangarkryssaren och varemot myndigheterna i sina avgivna ytanden över sagda förslag icke haft något att erinra, syntes det ändamåls-

enligt, att hangarkryssaren vid konstruktionens utarbetande erhöles större sjöduglighet än den skulle få, därest det av de sakkunniga framlagda förslaget följdes. Det vore enligt myndigheternas uppfattning icke nödvändigt att bereda flygplanen uppställning ombord inom fast hangar. Denna omständighet öppnade möjlighet att utforma fartyget efter mera normala linjer än enligt det ursprungliga förslaget; och hade så skett i det nu remitterade. För att hålla fartygets storlek och kostnad inom samma ram, som av de sakkunniga angivits för hangarkryssaren, hade visserligen antalet flygplan måst minskas från 12 till 8, och startdäck hade icke kunnat anordnas, men å andra sidan hade ett flertal fördelar vunnits.

Samtliga flygplan kunde enligt det nya förslaget uppställas fullt startberedda, under det att enligt föregående förslag icke mindre än 10 av de 12 planen måste uppställas med nedmonterade vingar. Härigenom hade en stor vinst nåtts med avseende på flygplanens stridsberedskap.

Vidare hade samtliga flygplan kunnat uppställas på samma däck som katapulterna och mycket nära dessa, varigenom de enklare och snabbare kunde transporteras till katapulterna än enligt det första förslaget. Vid uppgörandet av detta hade icke förelegat sådan kannedom om katapultkonstruktioner som nu, varför startdäck ansetts behöfligt, men vore detta behov icke längre lika framträdande.

Å det nu föreslagna fartyget kunde, samtidigt med att alla flygplanen medfördes, ett större antal minor ombordtagas än enligt det första förslaget.

Slutligen måste det nya förslaget med avseende på fartygets sjöduglighet anses vida överlägset det första; och med denna större sjöduglighet följde större säkerhet för att flygplanen kunde framföras till den plats, där de skulle starta.

På grund av de fördelaktigare linjer, som fartyget erhållit, hade farten kunnat ökas från 27 till 29 knop, artilleriet hade kunnat givas en uppställning, som fördubblade dess effektivitet i bredd, och torpedbestyckning hade kunnat inrymmas i fartyget. Till följd av dessa förhållanden hade fartyget ernått betydligt större möjlighet än enligt det första förslaget att skydda sig självt mot anfall, vilket innebure en stor fördel, icke minst med hänsyn till utnyttjandet av de ombord medförda flygplanen.

På grund av vad nu anförts förordade marinförvaltningen, att den föreslagna hangarkryssaren utformades i huvudsak med ledning av det remitterade förslaget.

Flygstyrelsen har beträffande det senast uppgjorda förslaget till hangarkryssare anfört, att detta förslag genom den högre farten, den betydligt ökade sjövärdigheten och den mer koncentrerade uppställningen av såväl artilleribestyckning som flygplan, vilka senare nu uppställts lätt tillgängliga på endast ett däck, ur såväl flygsynpunkt som synpunkten av stridsvärde i allmänhet innebure en avsevärd förbättring gent emot de sakkunnigas förslag, vilken mer än uppvägs förlusten av startsträcka å däck. Med hänsyn till det minskade antalet flygplan, som enligt det nya förslaget kunde

ombord medföras, ansåge sig flygstyrelsen dock böra understryka önskvärdheten av att vid nykonstruktion av pansarskepp av Sverige-typ eftersträfvades möjlighet att ombord uppställa flygplan.

*Sjöstyrkornas
sammansätt-
ning och där-
med samman-
hängande
årskvot.*

*De sakkun-
niga.*

I det föregående hava de särskilda fartygsslagen och fartygstyperna behandlats var för sig. Jag kommer nu att redogöra för de sakkunnigas yttrande och förslag i vad avser den ändamålsenligaste sammansättningen av sjöstyrkorna under den av de sakkunniga inledningsvis angivna förutsättningen, att flottan skall vidmakthållas vid den styrka och effektivitet, densamma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla. Härutinnan anföras de sakkunniga:

Då, såsom av det följande framginge, de sakkunniga icke hade ansett erforderligt att föreslå någon nybyggnad för lokalstyrkorna, komme undersökningen att huvudsakligen inriktas på *kustflottans sammansättning*. Härvid bortsåges från de för kustflottan erforderliga depåfartygen. För dessas vidkommande krävdes nämligen icke någon ersättningsbyggnad i egentlig bemärkelse, utan behovet av sådana fartyg ansåges kunna tillgodoses genom användande av äldre fartyg, å vilka för ändamålet nödvändiga omändringar blivit vidtagna.

Då, på sätt inledningsvis framhållits, 1925 års beslut rörande sjöförsvarets ordnande måste betraktas såsom normerande i avseende å omfattningen av det uppdrag, som tilldelats de sakkunniga, hade det syntts de sakkunniga angeläget att i möjligaste mån taga hänsyn till de krav på kostnadsbegränsningar, som nämnda beslut från statsmakternas sida finge anses innebära. Det hade därför också syntts de sakkunniga vara av vikt att välja en sådan metod för sin undersökning, att de ekonomiska konsekvenserna av en viss angiven sammansättning av kustflottan, i vad de berörde ersättningsbyggnaden, komme att framstå så tydligt som möjligt.

Grundvalen för sjövapnets hela organisation utgjordes av flottans fartygsbestånd. Förutsättningen för att denna grundval skulle bliva så fast som möjligt vore, att en planmässigt ordnad, kontinuerlig förnyelse av fartygsmaterielen komme till stånd. Härigenom vunnes önskvärd stabilitet i fråga om sjöförsvarets utgifter ävensom i personalorganisationen och i arbetsförhållandena på varven samt möjlighet att genom praktisk tillämpning ständigt tillgodogöra sig fartygsbyggnadsteknikens framsteg. Därtill komme, att besparingar i fartygsbyggnadskostnaderna kunde ernås, genom att omfattningen av fartygsbyggandet i god tid preciserades.

Kostnaden för fartygsbeståndets förnyelse borde beräknas efter vissa livslängder för de olika fartygstyperna och så långt möjligt utgå med jämnt fördelade årsanslag. Särskilda omständigheter, såsom av den rådande marinpolitiska situationen eller andra orsaker betingat påskyndande av byggnadsverksamheten, ävensom teknikens utveckling eller inträffande prisfluktuationer, kunde visserligen föranleda variationer i det årliga anslaget, men så länge organisationen i sin helhet ägde statsmakternas godkännande, borde ett med hänsyn till hela kostnaden för fartygsbeståndets förnyelse fixerat genom-

snittsbelopp — flottans totala årskvot — vara att med säkerhet påräkna för flottans ersättningsbyggnad.

För beräklandet av den totala årskvoten bleve det nödvändigt att fixera huvuddragen av den sammansättning av flottan, som man avsåge att slutligen vinna och uppehålla. Visserligen måste man räkna med att en sådan plan för sammansättningen av flottan på grund av ändrade förhållanden behöfve tid efter annan revideras, men genom uppgörandet av en dylik plan erhöles otvivelaktigt en betydligt fastare utgångspunkt för ett till viss tid begränsat nybyggnadsprogram, än vad fallet skulle bliva, därest man inskränkte sig till att undersöka, vilka fartyg som i första hand borde ersättas, och lämnade frågan om ersättandet av de övriga befintliga fartygen helt öppen.

Den totala årskvoten utgjorde därför det tillförlitligaste måttet på de ekonomiska konsekvenser, som en viss sammansättning av flottan medförde beträffande ersättningsbyggnaden.

I Kungl. Maj:ts proposition till 1925 års riksdag angående försvarsväsendets ordnande hade också dåvarande chefen för försvarsdepartementet medelst angivande av den totala årskvoten antytt kostnaderna för kustflottans vid makthållande vid viss angiven sammansättning. Förnyelsen av den kustflotta, varmed man, utgående från det då befintliga fartygsbeståndet, i nämnda proposition räknat, skulle sålunda, med tillämpning av dittills vedertagna principer i fråga om fartygens livslängder, fordra ett årligt anslag (årskvot) av 11 060 000 kronor, under förutsättning att ersättningsbyggnaden skedde fartyg för fartyg efter varje fartygs då innehavande typ. Toge man emellertid hänsyn till att ersättningsbyggnaden i stället borde avse fartyg, som mera än de dittillsvarande vore anpassade efter utvecklingen på ifrågavarande område, skulle årskvoten uppgå till 13 425 000 kronor. Ökades livslängderna med ett visst antal år, komme årskvoten att uppgå till 11 160 000 kronor.

Den del av totala årskvoten, som belöpte sig på ett visst i sammansättningsplanen ingående fartyg, bleve, såsom förut nämnts, beroende, förutom av nybyggnadskostnaden, även av det antal år (den livslängd), varunder fartyget beräknades kunna kvarstå såsom fullt tjänstdugligt i flottan. Livslängden hos fartygen inverkade sålunda högst betydligt på årskvotens storlek. I en lighet med erhållna direktiv hade de sakkunniga därför underkastat frågan om fartygens livslängd en ingående prövning.

På de sakkunnigas föranstaltande hade marinöverdirektören och chefen för marinförvaltningens ingenjöravdelning i detta ämne verkställt utredning och till de sakkunniga inkommit med yttrande, vilket såsom bilaga fogats vid de sakkunnigas betänkande. Marinöverdirektören hade därvid skärskadat ifrågavarande problem dels ur synpunkten av skeppsbyggnads- och vapenteknikens ständigt skeende utveckling (fartygens modernitet), dels ock i avseende å fartygens förslitning (materielens uthållighet). Helt naturligt måste, framhölle marinöverdirektören, livslängden, sedd ur den förra synpunkten, sättas betydligt kortare än sedd ur den senare. Ingen marin torde heller bestämma livslängderna å sina fartyg enbart med hänsyn till fartygens modernitet. Vad

anginge materielens uthållighet, funne marinöverdirektören de tekniska erfarenheterna visa, att materielen — även om densamma underhölles på ett fullt tillfredsställande sätt — vad beträffade pansarskepp och kryssare förlorat sin ursprungliga motståndskraft, då fartygen nått en ålder av 20—25 år, och att 25 år måste anses såsom en mycket hög ålder. Med den hållfasthetssäkerhet, för vilken dessa fartyg konstruerats, skulle man ej kunna anse dem vara ägnade för sin krävande tjänst längre än 20—22 år. Beträffande övervattenstorpedfartygen hade erfarenheten givit vid handen, att redan 10—15 år torde få anses vara en betydande livslängd, samt att 18 år måste anses såsom den längsta tid, ett sådant fartyg kunde beräknas vara på ett betryggande sätt motståndskraftigt nog att fullfölja förekommande tjänst i kustflottan. Undervattensbåtarnas livslängd borde enligt marinöverdirektörens mening sättas något kortare än jagarnas.

För egen del ville de sakkunniga beträffande fartygens livslängd göra följande uttalande. Med hänsyn till utvecklingen av den militära tekniken under världskriget syntes man kunna antaga, att därest ej nya krigiska konflikter eller oväntade nya förhållanden inträffade, den närmaste framtiden ej skulle komma att uppvisa samma hastiga utveckling på ifrågavarande område, som ägt rum under den senast gångna tiden. Beaktas borde också, att ett i övrigt gott fartyg i många fall kunde, trots jämförelsevis hög ålder, i viss mån moderniseras genom förändringsarbeten eller införandet av nykonstruktioner i dess utrustning. Därtill komme, att det av ekonomiska hänsyn torde vara nödvändigt att beträffande vår flotta avstå från att såsom grund för fartygens livslängd uppställa fordran på beständigt förefintlig full modernitet hos våra fartyg.

De sakkunniga ansåge därför, att vid bestämmandet av de livslängder, som borde tillmätas våra fartyg, huvudvikten måste läggas på materielens uthållighet. Därvid borde givetvis de av marinöverdirektören framhållna synpunkterna beaktas, men hänsyn borde även tagas till den uthållighet, som vår nuvarande fartygsmateriel visat sig i verkligheten besitta, trots att densamma varit utsatt för en kraftig påfrestning och förslitning under den fleråriga neutralitetsvakten under världskriget. Med stöd av dessa erfarenheter hade de sakkunniga funnit fog för att beträffande vissa fartygsslag räkna med en något större livslängd än som hittills ansetts lämpligt. Därvid förutsattes emellertid, dels att för materielens underhåll nödiga anslag stode till förfogande, dels ock att materielen icke komme att utsättas för en hårdare påfrestning, än vad som orsakades av ordinära fredsrustningar.

Nedanstående sammanställning visade de livslängder, vilka de sakkunniga ansett sig kunna räkna med, samt såsom jämförelse de livslängder, som, efter marinmyndigheternas hörande, i 1924 års försvarsproposition angivits såsom de normala.

Fartygsslag	Normal livslängd					
	enligt 1924 års proposition			enligt de sakkunnigas förslag		
	I kustflotta	I lokalstyrkor	Summa	I kustflotta	I lokalstyrkor	Summa
Pansarskepp	20	10	30	24	12	36
Kryssare	20	10	30	20	10	30
Jagare	16	8	24	20	5	25
Vedettbåtar	—	—	—	16	8	24
Undervattensbåtar	12	6	18	14	4	18
Hangarkryssare	—	—	—	30	—	30

Hangarkryssaren hade på grund av sina speciella uppgifter och egenskaper ansetts böra tillhöra kustflottan under hela sin livslängd.

Någon livslängd hade icke angivits för motortorpedbåtar eller för depåfartyg, då nämligen för dessa fartyg stora variationer kunde inträffa, beroende på respektive fartygs tillstånd.

Tillämpades vid årskvotens uträknande de av de sakkunniga för kustflottans fartyg förutsatta livslängderna, ävensom för varje typ i det föregående omnämnd anskaffningskostnad, skulle de olika under de sakkunnigas överläggningar diskuterade fartygstyperna betinga en årskvot, som framginge av nedanstående sammanställning.

Fartygstyp	Anskaffningskostnad kr. ¹⁾	Livslängd i kustflottan år	Årskvot (avrundad) kr.
Pansarskepp	27 300 000	24	1 138 000
Kryssare typ A c:a	23 800 000	20	1 190 000
” ” B ”	19 500 000	20	975 000
” ” C ”	16 000 000	20	800 000
Jagare	17 300 000	20	865 000
Vedettbåt	6 940 000	20	347 000
Undervattensbåt typ A	1 300 000	16	81 000
” ” B	4 390 000	14	314 000
Hangarkryssare	3 280 000	14	234 000
	16 500 000	30	550 000

Med hänsyn till de krav på kostnadsbegränsning, som 1925 års försvarsbeslut från statsmakternas sida finge anses innebära, hade det vid bedömandet av frågan om den sammansättning av kustflottan, som borde ligga till grund för ersättningsbyggnaden, varit erforderligt att inom en begränsad kostnadsram söka åstadkomma en styrka och effektivitet hos flottan, motsvarande den, som flottan enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla. Olika alternativ hade därvid varit under övervägande. Samtliga dessa hade upptagit pansarskepp, jagare, vedettbåtar, undervattensbåtar och hangarkryssare.

¹⁾ Här i inginge jämväl den jämförelsevis betydande kostnad, som anskaffandet av till respektive fartygs bestyckning hörande utredningar av artilleri-, torped- och minammuniton medförde.

Såsom av det föregående framginge, hade de sakkunniga varit ense därom, att nämnda fartygsslag borde ingå i kustflottan.

De sakkunniga hade också ingående prövat förslag, enligt vilka jämväl med 15 cm kanoner bestyckade kryssare (av utvecklad typ C) skulle ingå i kustflottan. Bland annat hade under de sakkunnigas överläggningar förordats, att 2 dylika kryssare skulle upptagas i sammansättningsplanen, varvid, särskilt av kostnadshänsyn, antalet pansarskepp skulle beräknas till allenast 3 och antalet jagare till 6.

Beträffande antalet pansarskepp i kustflottan hade de sakkunniga redan i det föregående antytt vådan av att minska detta under det antal av 4, som enligt grunderna för 1925 års försvarsbeslut avsetts skola däri ingå, ävensom framhållit, hurusom ett antal av 4 pansarskepp möjliggjorde operationer i två grupper med därav följande fördelar.

Antalet jagare hade inom varje division sedan lång tid tillbaka, liksom ock enligt 1925 års försvarsbeslut, förutsatts lämpligen böra vara 4. Ovannämnda förslag skulle medföra, att i kustflottan komme att ingå två divisioner jagare med vardera endast 3 fartyg. Divisionens ofta förekommande uppträdande i två grupper skulle därigenom omöjliggöras. Visserligen skulle de 2 kryssarna kunna vara av värde såsom stöd för jagarna, men de kunde icke ses att operera i division med dessa.

Vidare hade framhållits vikten av att inom den ovannämnda ramen för kustflottans sammansättning icke splittra flottans styrka på för många olika fartygsslag, varigenom fullständiga divisionsförband icke skulle erhållas av de olika slagen. Genom ett färre antal fartygsslag men med fulltaliga divisioner skulle kustflottan vinna uti enhetlighet och erhålla större fasthet uti organisationen, omständigheter som vore av stor betydelse för flottans effektivitet. Det tillskott i stridsvärde, som de två kryssarna skulle medföra, skulle därför icke kunna uppväga den förminskning i stridsvärde, som utslutandet av ett pansarskepp och två jagare skulle innebära.

Med hänsyn till dessa skäl, och sedan de sakkunnigas militära ledamöter förklarat sig bestämt avråda ovannämnda förslag, hade detsamma icke vidhållits.

De sakkunniga hade därefter enat sig om att förorda, att en division pansarskepp, bestående av 4 fartyg, och två divisioner jagare, vardera bestående av 4 fartyg, borde ingå i kustflottan. Däremot hade de sakkunniga från sitt förslag uteslutit kryssare. Detta hade kunnat ske även av den anledningen, att den hangarkryssare, som i det följande föresloges skola ingå i kustflottan, borde kunna åtminstone delvis övertaga vissa av kryssarnas uppgifter, dels beträffande spaningstjänsten genom att underlätta flygstridskrafternas samverkan med kustflottan, dels ock vad anginge minutläggning.

Antalet vedettbåtar i kustflottan föresloges till 8, fördelade på två divisioner.

I fråga om antalet undervattensbåtar hade de sakkunniga enat sig om att föreslå 9, varav en division om 3 båtar skulle vara av typ A och två divisioner, vardera om 3 båtar, av typ B. I ett par av de av de sakkunniga

prövade alternativen hade ett något större antal undervattensbåtar upptagits. De sakkunniga hade emellertid med hänsyn till kravet på begränsning av kostnaderna ansett sig böra förorda endast ovannämnda antal.

Av kostnadshänsyn hade även ett inom de sakkunniga framställt förslag om upptagande i planen av 2 hangarkryssare frånfallits, och de sakkunniga föresloge, att i kustflottan borde beräknas ingå endast ett sådant fartyg.

I kustflottan borde dessutom ingå 2 depåfartyg (för ändamålet omändrade äldre fartyg), av vilka det ena borde avses för kustflottans undervattensbåtar och det andra för de kustflottan tilldelade flygplan, vilka icke kunde baseras på hangarkryssaren.

De sakkunniga funne sig sålunda böra föreslå, att följande organisationsplan för kustflottan, i vad avsåge de egentliga stridsfartygen, lades till grund för ersättningsbyggnaden:

Fartygsslag	Antal	Livslängd i		Kostnad per fartyg milj. kr.	Årskvot milj. kr.
		kustflotta	lokal- styrkor		
Pansarskepp	4	24	12	27·30	4·550
Jagare	8	20	5	6·94	2·776
Vedettbåtar	8	16	8	1·30	0·650
Undervattensbåtar, typ A	3	14	4	4·99	0·941
" " B	6	14	4	3·28	1·406
Hangarkryssare	1	30	—	16·50	0·550
Summa årskvot					10·873

De sakkunniga överginge härefter till att undersöka, huru de *lokalstyrkor*, vilka enligt vad förut framhållits borde avses för vissa områden längs våra kuster, lämpligen borde vara sammansatta.

Till en början syntes böra fastslås, att lokalstyrkornas uppgift vore av utpräglad sekundär natur i jämförelse med den roll, som tillkomme kustflottan. Deras huvudsakliga uppgift bleve att övervaka vissa viktiga skärgårdsområden samt att ombesörja den för sjötrafiken behövligen minsvepningen. Härtill komme uppgiften att, i den mån krafterna det medgäve, samarbeta med i närheten opererande delar av kustflottan i syfte att från denna avlasta en del omsorger för bevakningen av basområdet, skyddandet av medförda trängfartyg, anordnandet av belysning och utprickning av farleder, minsvepning m. m. Lokalstyrkorna kunde på detta sätt ofta utgöra en värdefull förstärkning åt kustflottan i vad anginge tjänsten invid den egna kusten.

I det stora hela måste man på grund av nödvändigheten av att i första hand tillgodose kustflottan vid ersättningsbyggnaden avstå från att anskaffa särskilt för lokalstyrkorna avsedda stridsfartyg. Lokalstyrkorna borde alltså framdeles, liksom för närvarande vore fallet, huvudsakligen bestå av fartyg, som dit överförts från kustflottan, samt i övrigt utfyllas med bestyckade handelsfartyg. I lokalstyrkorna avsåges örlogsfartygen att kvarstå, så länge de vore skickade för de begränsade uppgifter, som tillkomme dessa sjöstyrkor. De sakkunniga hade i det föregående yttrat sig beträffande den tid, de

olika fartygsslagen ansåges kunna tjänstgöra i respektive kustflotta och lokalstyrkor.

Med den sammansättning, som kustflottan skulle innehava enligt de sakkunnigas förslag, och med tillämpning av föreslagna livslängder, skulle i lokalstyrkorna, sedan organisationen varit gällande erforderlig tid, komma att ingå följande från kustflottan överförda stridsfartyg, nämligen

- 2 pansarskepp,
- 2 jagare,
- 4 vedettbåtar,
- 1 undervattensbåt, typ A, och
- 2 undervattensbåtar, typ B.

Enligt vad de sakkunniga framhållit i samband med undersökningen av de olika fartygsslagens värde för vår flotta, borde ett fåtal motortorpedbåtar ingå i lokalstyrkorna såsom mönsterbåtar. Detta antal föresloges till 2.

Därjämte borde 1 depåfartyg (för ändamålet omändrat äldre fartyg) tilldelas lokalstyrkornas undervattensbåtar, vilket i likhet med kustflottans depåfartyg borde hänföras till de i det följande omförmälda reservfartygen.

Den enligt 1925 års försvarsbeslut förefintliga *materielreserven* skulle omfatta dels vissa äldre från sjöstyrkorna överförda stridsfartyg, dels även övnings- och logementsfartyg, vilka icke vore hänförliga till kategorien stridsfartyg. Materielreservens fartyg skulle i regel vara upplagda.

Emellertid erfordrades det för övningarnas rätta bedrivande, att ett icke ringa antal av materielreservens fartyg årligen hölles rustade, varför dessa fartyg icke ständigt kunde vara upplagda. De sakkunniga ansåge för den skull, att fartyg, som enligt nuvarande bestämmelser hänfördes till materielreserven, lämpligen borde erhålla den gemensamma benämningen *reservfartyg*, samt att dessa fartyg borde indelas i två grupper, nämligen sådana, som avsåges för övningar, och ständigt upplagda fartyg.

Till den förstnämnda av dessa grupper borde hänföras skeppsgossefartygen, fartyg för militärsjömätning, vissa vedettbåtar, avsedda att tjänstgöra såsom kustflottans trängfartyg m. m., logementsfartyg, ävensom de depåfartyg, vilka avsåges att ingå i kustflottan och lokalstyrkorna. Nu nämnda fartyg borde underhållas för övningsändamål och rustas för övningar enligt rustningsplanerna.

Ständigt upplagda borde — i likhet med vad i 1925 års försvarsbeslut förutsatts — sådana äldre stridsfartyg vara, vilka befunnits böra avföras ur sjöstyrkorna men dock icke ansetts böra utrangeras, emedan de vid behov skulle, eventuellt efter ganska omfattande iståndsättningsarbeten, kunna antingen ersätta skadade eller förlorade fartyg eller ock eljest bliva av ett visst värde för försvaret. Dylika fartyg borde endast nödortfigt underhållas. Vad beträffade undervattensbåtar, borde dock underhållet vara tillfredsställande, så länge ackumulatorbatterierna befunde sig i användbart skick.

Reservfartygens uppdelning, på sätt som ovan föreslagits, gäve en fastare utgångspunkt för beräkning av den del av underhållsanslaget, som avsåges för dessa fartyg.

Utrangering av fartyg borde liksom hittills i varje särskilt fall beslutas av Kungl. Maj:t och bero på varje fartygs tillstånd.

Vid mobilisering borde sjöstyrkorna, i likhet med vad som förutsatts i 1925 års försvarsbeslut, tillföras ett flertal s. k. *hjälpfartyg*, vilka tillhandahöllas från handelsflottan och frivilliga motorbåtskåren. Nämnda kår deltog jämväl i vissa av flottans fredsövningar.

I det föregående hade de sakkunniga behandlat frågan om sjöstyrkornas sammansättning med hänsyn tagen till flottans uppgift att förhindra mot oss riktade fientliga företag över havet. Det gällde härefter att undersöka, huruvida flottan, sammansatt på sätt de sakkunniga föreslagit, kunde fylla de krav, vilka kunde komma att ställas på densamma i och för *upprätthållandet av neutralitetsvakt*. Såsom förut framhållits, kunde för denna uppgift flottans fartyg tagas i anspråk, oberoende av om de tillhörde kustflottan, lokalstyrkorna eller materielreserven.

Under världskriget hade, som i det föregående ävenledes nämnts, för erforderliga patrullerings-, konvojerings- och eskorteringsuppdrag i främsta rummet använts flottans mindre fartyg. Ett stort antal av dem hade dock, på grund av ringa displacement och fåtalig besättning, åtminstone i hårt väder och vintertid, varit föga lämpade att utföra denna tjänst, en olägenhet, som man i någon mån sökt avhjälpa genom att avse flera fartyg för ett och samma uppdrag.

Den sammansättning av sjöstyrkorna, som de sakkunniga i det föregående förordat, innebure visserligen efter genomförd organisation en betydande minskning av antalet torpedfartyg och vedettbåtar i jämförelse med det antal sådana fartyg, som under världskriget stått till vårt förfogande, men de föreslagna fartygen vore betydligt mera sjödugliga och försedda med större besättningar än de dåvarande, vadan de i regel torde kunna uppträda vart för sig.

Härtill komme, att vårt flygväsende, som under världskriget varit alltför litet utvecklade för att kunna i avsevärd mån bidra till en kontinuerlig bevakning av våra kustvatten, numera torde i stor utsträckning kunna samverka med flottans fartyg för upprätthållandet av neutralitetsvakt. Flygplanen torde sålunda kunna utföra ständiga rekognosceringar längs kusten och vid behov tillkalla sjöstridskrafter, vilka borde finnas i beredskap å vissa centrala punkter längs våra kuster. Därest handelssjöfarten ordnades på lämpligt sätt i avseende å tid och vägar, torde det antal lätta fartyg, som enligt de sakkunnigas förslag avsåges att ingå i sjöstyrkorna, vara tillräckligt att motsvara rimliga anspråk även med avseende på sjöfartens direkta skydd. För speciella ändamål syntes jämväl bevarade handelsfartyg kunna användas.

Med stöd av vad sålunda framhållits ansåge de sakkunniga, att den sammansättning av våra sjöstyrkor, som i det föregående föreslagits, gjorde flottan väl lämpad att jämväl fylla de uppgifter, som neutralitetsskyddet ställde på densamma.

Beträffande den av de sakkunniga föreslagna sammansättningen av sjöstyrkorna har *marinförvaltningen* anfört följande.

I likhet med de sakkunniga funne marinförvaltningen, att kostnaden för fartygsbeståndets förnyelse måste beräknas efter vissa livslängder för de olika fartygstyperna och så långt möjligt utgå med jämnt fördelade årsanslag, fixerade till ett genomsnittsbelopp, som med säkerhet måste vara att påräkna för flottans ersättningsbyggnad. Endast härigenom kunde ett planmässigt genomförande av byggnadsprogrammet säkerställas. Men det vore även nödvändigt, att beräkningen av årskvoten för ersättningsbyggnaden baserades på livslängder, som kunde påräknas, utan att flottans styrka reducerades, genom att fartygen bleve omoderna eller ej längre kunde utsättas för den aktiva tjänstens påfrestningar. I detta hänseende funne ämbetsverket — med hänvisning till de synpunkter, som framlagts i den de sakkunnigas betänkande bilagda utredningen angående krigsfartygs livslängder — att de sakkunniga gått längre än som vore tillrådligt för att med säkerhet kunna bibehålla kustflottan vid önskvärd effektivitet, samt hölle före, att livslängderna borde hava bibehållits vid de i 1924 års försvarsproposition angivna. Med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna av en sådan minskning av de av de sakkunniga föreslagna livslängderna samt under förutsättning, att fullt tillräckliga anslag funnes tillgängliga för omsorgsfullt underhåll av materielen, ansåge sig marinförvaltningen icke böra påyrka någon minskning av de livslängder, som lagts till grund för beräkning av nu föreliggande ersättningsbyggnadsprogram.

Den av de sakkunniga föreslagna sammansättningen av kustflottan gäve, såvitt förhållandena för närvarande kunde överblickas, i stort sett det bästa möjliga utbyte av den starkt begränsade årskvoten. Marinförvaltningen förutsatte emellertid vidtagandet av de jämkningar beträffande vissa fartygstyper, som av ämbetsverket förordats, varjämte ämbetsverket icke ansåge sig utan vidare kunna ansluta sig till den angivna proportionen mellan de båda olika typerna undervattensbåtar. Enligt marinförvaltningens uppfattning torde nämligen behovet av torpedundervattensbåtar under ett sjökrig vara större än behovet av kombinerade torped- och minundervattensbåtar, och ville ämbetsverket erinra om att den i propositionen nr 50/1925 skisserade kustflottan upptog 6 torpedundervattensbåtar och 3 minundervattensbåtar. Enär emellertid tillräcklig erfarenhet beträffande den senare typens värde och användbarhet ännu icke kunde anses hava vunnits, funne ämbetsverket det icke för närvarande vara möjligt att helt binda sig vid den föreslagna proportionen, utan förutsatte, att denna i framtiden komme att avvägas med ledning av efter hand vunnen ytterligare erfarenhet.

Vad därefter anginge den av de sakkunniga beräknade årskvoten för ersättningsbyggnaden till kustflottan, borde först erinras därom, att vid ett konsekvent genomförande av byggnadsplanen och fasthållande vid de föreslagna livslängderna den angivna årskvoten bleve fullt normerande för det genomsnittsbelopp, som årligen erfordrades för fartygsbeståndets förnyelse, utan att kustflottans styrka och effektivitet reducerades, först sedan byggnadsprogrammet hunnit genomföras så långt, att ersättningsbyggandet för föräldrade fartyg kommit in i normala förhållanden. Till dess så blivit

fallet, vore det på grund av uteblivna ersättningsbyggnader nödvändigt att tillämpa en högre årskvot, om icke de årliga ersättningskostnaderna vid en senare tidpunkt skulle växa till ett än högre belopp.

Högste befälhavaren över kustflottan har anfört, att en kustflotta, sammansatt enligt de sakkunnigas förslag, givetvis efter genomförd organisation vore av värde, men det kunde ej förnekas, att antalet enheter inom varje fartygsslag vore ringa. Kustflottan skulle vara beredd att operera på haven utanför vår 1 300 nautiska mil långa kust. Man måste beräkna, att några fartyg befunde sig på översyn, andra måste förutsättas ligga under reparation efter lidna skador, och på så sätt kunde hela antalet enheter aldrig samtidigt påräknas. Det jämförelsevis ringa antalet enheter bunde operationerna, och flottan måste hållas samlad. Önskvärda eller för framgång betydelsefulla detacheringar för särskilda uppdrag kunde då ej ske, och i övrigt funnes ej den frihet i val av rörelse, som ett större antal fartyg medgäve. I samma mån som kustflottan blivit förminskad till sitt fartygsbestånd, måste den för operationers utförande kunna påräkna alla sina krafter och på den grund frigöras från bevakning och skydd av de stora skärgårdsområden längs våra kuster, som utgjorde basområden för kustflottan, och till vilka lokalstyrkorna skulle fördelas. Det vore riktigt, att lokalstyrkorna ej finge menligt inverka på kustflottans sammansättning, men de syntes hava större betydelse än vad de sakkunniga tillmätt dem, ej minst genom uppgiften att hålla områdena fria från fientliga mineringar. Lokalstyrkorna innehölle enligt 1925 års organisation 35 stridsfartyg (utom depåfartyg), under det att för lokalstyrkorna efter genomförande av de sakkunnigas organisation kunde avses allenast 13 fartyg (likaledes utom depåfartyg), ett antal, som icke läte sig ändamålsenligt fördelas till fyra från varandra vitt skilda skärgårdsområden. Uppdelningen kunde ej drivas för långt, och i verkligheten komme vissa basområden att bliva utan lokalstyrka. Högste befälhavaren insåge emellertid, att i detta sammanhang icke någonting kunde åtgöras för dessa styrkor, men vid framtida utredningar borde de bättre tillgodoses. Större vikt än förut måste också läggas på hjälpfartygens organisation.

I fråga om de av de sakkunniga beräknade livslängderna har högste befälhavaren över kustflottan anfört, att ökningen av livslängderna i kustflottan vore en allvarlig åtgärd, vilken medförde, att denna vår viktigaste sjöstyrkas genomsnittliga effektivitet minskades, varjämte tillgången till fartyg för lokalstyrkorna betänkligt nedginge. De av de sakkunniga föreslagna livslängderna överskredes även avsevärt dem, som i allmänhet gällde inom de ledande marinerna. Världskriget hade medfört en sådan teknisk utveckling, att starka skäl föreläge att ersätta krigsfartyg, som färdigställdes före eller under kriget, tidigare än som beräknats, d. v. s. att förkorta deras livslängder. Inför ett val mellan utvägen å ena sidan att genomföra förbättrade fartygstyper, å den andra att behålla lägre livslängder stannade man för de förbättrade typerna. Om de sakkunnigas livslängder nu måste läggas till grund för byggnadsprogrammet, kunde de dock ej få betraktas

som bindande för framtiden, ty mycket oväntat kunde inträffa på skeppsbyggnadsteknikens område, och det kunde för övrigt visa sig, att vissa fartyg icke besatte den nu beräknade uthålligheten.

Högste befälhavaren över kustflottan har vidare anfört, att han vore av den uppfattningen, att kryssaren icke borde uttränga något av de fartyg, som upptagits i de sakkunnigas sammansättningsplan, men tillförandet till de sakkunnigas program av en kryssare vore i hög grad erforderligt och synnerligen värdefullt samt läte sig förena med fasthållandet av utgångspunkten, att programmet gällde omsättning av 1925 års flotta. Likaledes ansåge högste befälhavaren det vara önskvärt, om antalet vedettbåtar kunde ökas från det av de sakkunniga föreslagna antalet 8 till 12.

Slutligen har högste befälhavaren över kustflottan, i likhet med marinförvaltningen, uttalat någon tvekan beträffande den av de sakkunniga föreslagna proportionen mellan torpedundervattensbåtar samt kombinerade torped- och minundervattensbåtar. Sedan den första divisionen av det senare slaget blivit färdigställd, borde det enligt hans mening stå öppet att antingen skrida till byggandet av nästa division enligt vad de sakkunniga tänkt sig, eller ock bygga divisionens båtar såsom enbart torpedundervattensbåtar.

Flygstyrelsen har framhållit, att det skulle vara av stor fördel, därest i stället för ett enda hangarfartyg tvenne, om ock något mindre sådana, anskaffades. Genom en sådan uppdelning av flygstridskrafterna — såväl flygplan som depå — skulle dessas sårbarhet väsentligen minska. Härtill skulle komma den avsevärda fördelen, att flygstridskrafterna lättare kunde följa flottformationernas skiftande gruppering i bredd och djup.

Den i de sakkunnigas betänkande förutsatta livslängden för hangarkryssaren, 30 år, syntes flygstyrelsen alltför hög, särskilt då flygmaterielens tekniska utveckling under en så lång tidsperiod kunde komma att ställa helt nya fordringar på ett dylikt fartyg.

**Ersättnings-
byggnads-
program.**

De sakkunniga.

Jag övergår nu till att redogöra för det ersättningsbyggnadsprogram, som de sakkunniga utarbetat på grundval av den av dem framlagda planen för sjöstyrkornas organisation. Härutinnan hava de sakkunniga anfört följande.

Såsom redan framhållits, förutsatte de sakkunniga, att ersättningsbyggnaden i första hand borde gälla kustflottan, och de sakkunniga hade i anslutning härtill intagit den principiella ståndpunkten, att någon nybyggnad av fartyg ej borde ske enbart för lokalstyrkornas räkning. Härvid vore dock att märka, att då motortorpedbåtar icke ansetts böra ingå i kustflottan, de såsom mönsterbåtar i lokalstyrkornas sammansättning upptagna båtarna av ifrågavarande typ icke framdeles kunde ersättas genom överföring av dylika båtar från kustflottan, utan borde de vid framdeles skeende utrangering eventuellt ersättas genom nybyggnad. Med hänsyn till den tveksamhet, som syntes råda beträffande motortorpedbåtars värde för våra förhållanden, ävensom till den hastiga utveckling, som ägde rum inom motortekniken, ansåge emellertid de sakkunniga,

att frågan om ersättningsbyggnad för dessa båtar, vilka droge en relativt ringa anskaffningskostnad, icke nu borde avgöras utan upptagas till prövning, först då de för närvarande befintliga båtarna skulle utstrangeras.

De sakkunniga ansåge alltså, att det program för ersättningsbyggnad för flottan, som det här gällde att uppgöra, helt borde inriktas på att giva *kustflottan* den sammansättning, som denna sjöstyrka enligt de sakkunnigas mening borde äga.

Vid uppgörandet av ett ersättningsbyggnadsprogram, som avsåges att förverkligas under en viss tidsperiod, borde vid bestämmandet av denna periods längd en lämplig avvägning ske. Å ena sidan borde nybyggnaden icke planeras för så lång tid, att man på grund av den tekniska utvecklingen å här ifrågavarande område riskerade, att planen under utförandet komme att visa sig icke vara ändamålsenlig. Å andra sidan måste emellertid beaktas, att perioden borde omfatta så lång tid, att nybyggnaden kunde planmässigt ordnas och därmed förenade, ytterst betydande såväl organisatoriska som ekonomiska och tekniska fördelar vinnas.

Ett övervägande av dessa synpunkter hade givit vid handen, att det program, som de sakkunniga hade att framlägga för ersättningsbyggnaden, lämpligen borde omfatta en tidsperiod av 10 år.

Vid uppgörandet av ifrågavarande program vore den ekonomiska ramen bestämd av den genomsnittliga årskvot, som borde utgå, för att flottans förnyelse skulle kontinuerligt kunna äga rum och vapnets effektivitet därigenom upprätthållas. Emellertid torde den minskning i totala kostnader för försvaret, som avsetts att vinnas med 1925 års försvarsbeslut, först så småningom under loppet av några år kunna ernås. Statsfinansiella hänsyn manade därför till särskild återhållsamhet i fråga om utgifterna för fartygsbyggande under de närmaste åren. Med utgångspunkt från att anslaget till ersättningsbyggnad för flottan borde under den 10-årsperiod, som ersättningsbyggnadsprogrammet avsåges att omfatta, i medeltal utgå med den av de sakkunniga beräknade årskvoten, ansåge därför de sakkunniga, att periodens första del borde belastas förhållandevis mindre än periodens senare del. Indelades perioden i två lika långa skeden, skulle sålunda under periodens första hälft årligen utgå ett anslag, något understigande årskvoten, under det att periodens andra hälft i stället årligen skulle belastas med ett i motsvarande mån ökat anslag.

Vid en sådan uppdelning av byggnadsperioden hade hänsyn även tagits till den tveksamhet — grundad på ovissheten i fråga om utvecklingen av sjöstridskrafterna inom oss närliggande stater — som utövat ett stort inflytande på försvarsrevisionens förslag, och åt vilken också under de sakkunnigas överläggningar givits uttryck, särskilt vid behandlingen av frågan om pansarskeppen.

Med utgångspunkt från den ovan antydda fördelningen av kostnaderna inom 10-årsperioden torde vid bestämmandet av vilka fartygsbyggnader, som borde verkställas under nämnda periods respektive skeden, hänsyn böra tagas,

förutom till den önskvärda blivande sammansättningen av kustflottan, jämväl till åldern och tillståndet hos flottans nuvarande fartyg, så att nybyggnaden i första hand inriktades på de fartygsslag, med avseende å vilka föråldringen och förslitningen fortskridit längst.

Nedanstående sammanställning gäve en ledning vid bedömandet av vilka fartygsslag, som med hänsyn till hög ålder närmast vore i behov av nybyggnader.

Fartygsslag	Nuvarande antal i kustflottan	Antal av kustflottans nuvarande fartyg, som nedanstående år överskridit föreslagen livslängd (hänsyn tagen till nu pågående nybyggnader)	
		1933	1938
Pansarskepp	4	1	1
Kryssare	5	4	5
Jagare	8	4	6 ¹⁾
Torpedbåtar	8	8	8
Undervattensbåtar	7	1	4
Vedettbåtar	7	7	7

Det framginge av denna sammanställning, att av de fartygsslag, som enligt de sakkunnigas förslag avsåges att även framdeles ingå i kustflottan, i första hand jagare och vedettbåtar borde ifrågakomma vid ersättningsbyggnad. Därefter komme undervattensbåtarna i åtanke. Med hänsyn till önskvärdheten av att snarast bereda kustflottan tillfälle till ett bättre utnyttjande av flygstridskrafter hade de sakkunniga ansett, att även den nya hangarkryssaren borde färdigställas under byggnadsperiodens första hälft.

De i kustflottans pansarskeppsdivision ingående fartygen av Sverige-typ vore förhållandevis nya. Kompletteringen av denna division hade de sakkunniga ansett kunna anstå till byggnadsperiodens andra skede. Intill dess ett pansarskepp av den av de sakkunniga förordade typen färdigställts, måste sålunda pansarskeppet Oscar II, trots sin höga ålder, alltjämt avses att ingå i kustflottan. Då ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp toge lång tid att utföra, hade dock de sakkunniga ansett, att medel till bestridande av kostnaderna för dessa arbetens verkställande borde stå till förfogande redan under periodens första skede. Härigenom skulle pansarskeppets byggande kunna påbörjas omedelbart vid andra skedets början, och ytterligare uppskov med kompletterandet av pansarskeppsdivisionen undvikas.

Med stöd av vad ovan framhållits och utgående från att den 10-årsperiod, vilken ersättningsbyggnadsprogrammet skulle omfatta, uppdelades i två skeden, vartdera om 5 år, föreslog de sakkunniga följande ersättningsbyggnadsprogram:

¹⁾ Härav 2, som överskred livslängden under 1938.

Under första skedet.

Fartygsslag	Antal	Kostnad per fartyg	Summa kostnad
		kr.	kr.
Hangarkryssare	1	16 500 000	16 500 000
Jagare	2	6 940 000	13 880 000
Vedettbåtar	4	1 300 000	5 200 000
Undervattensbåt, typ A	1	4 390 000	4 390 000
Undervattensbåtar, typ B	2	3 280 000	6 560 000
		Summa	46 530 000
Utförande av ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp			100 000
		Summa	46 630 000

Under andra skedet.

Fartygsslag	Antal	Kostnad per fartyg	Summa kostnad
		kr.	kr.
Pansarskepp	1	27 200 000 ¹⁾	27 200 000
Jagare	2	6 940 000	13 880 000
Vedettbåtar	4	1 300 000	5 200 000
Undervattensbåtar, typ B	4	3 280 000	13 120 000
		Summa	59 400 000

Med utgångspunkt från att kustflottan skulle innehava den sammansättning, som de sakkunniga i det föregående föreslaget, skulle ett genomförande av ovan preciserat ersättningsbyggnadsprogram medföra en successiv minskning av det antal kustflottans fartyg, som överskridit livslängden. Nedanstående sammanställning avsåge att närmare belysa detta förhållande.

Fartygsslag	Antal fartyg i kustflottan enligt de sakkunnigas organisationsplan	Antal fartyg i kustflottan, som nedanstående år överskridit livslängden	
		1933	1938
Pansarskepp	4	1	—
Jagare	8	2	2 ²⁾
Vedettbåtar	8	4	—
Undervattensbåtar	9	—	—
Hangarkryssare	1	—	—

Det ersättningsbyggnadsprogram, som av 1924 års riksdag godkännts, omfattade byggandet av 2 jagare, 2 torpedundervattensbåtar och 2 motor-torpedbåtar för en sammanlagd kostnad av 23 720 000 kronor. Av 1924—1926 års riksdagar hade för ändamålet anvisats sammanlagt 16 200 000 kronor, vadan för programmets slutförande erfordrades anvisandet av ytterligare 7 520 000

¹⁾ Under första skedet fallande ritningskostnader m. m. (100 000 kronor) frånräknade.

²⁾ Överskrede 1938.

kronor. Programmet borde givetvis, såsom också syntes hava avsetts vid beslutet om 1925 års försvarsordning, så snart som möjligt avslutas, varför dessa medel enligt de sakkunnigas mening borde utgå under budgetåret 1927—1928.

Att härutöver belasta 1927—1928 års budget med hela eller ens någon större del av den beräknade årliga kostnaden för den ersättningsbyggnad, som enligt de sakkunnigas förslag skulle komma till stånd under första skedet av 10-årsperioden, syntes av statsfinansiella skäl icke böra ifrågasättas.

Emellertid syntes starka skäl tala för att realiserandet av det av de sakkunniga föreslagna ersättningsbyggnadsprogrammet åtminstone i viss mindre omfattning borde taga sin början redan under nästkommande budgetår.

För att arbetarstammen å flottans varv i Karlskrona skulle kunna bibehållas vid nuvarande antal erfordrades bland annat, att nybyggnad av fartyg därstädes kontinuerligt påginge. Enligt från marinförvaltningen inhämtad uppgift komme arbetet å de under byggnad varande undervattensbåtarna icke att helt täcka varvets behov av nybygge för budgetåret 1927—1928, utan erfordrades igångsättandet av nytt bygge av fartyg redan under loppet av nämnda budgetår. Efter att hava inhämtat marinförvaltningens åsikt i ärendet ansågo de sakkunniga, att detta bygge lämpligast borde bestå i påbörjandet av en undervattensbåt av typ A, till vilken i huvudsak samma ritningar som för de under byggnad å Karlskrona varv varande undervattensbåtarna Draken och Gripen kunde komma till användning. Enligt vad marinförvaltningen meddelat, erfordrades för ändamålet en medelsanvisning å riksstaten för budgetåret 1927—1928 av 300 000 kronor.

Med nybyggnadsverksamheten i allmänhet sammanhängde ock möjligheten att upprätthålla driften vid torpeddepartementet å Karlskrona örlogsvarv, i det att de torpeder, som inginge i nybyggda fartygs torpedutredningar, tillverkades vid departementets torpedverkstad. En ekonomisk drift av denna verkstad fordrade enligt uppgift från marinförvaltningen en årlig nybeställning av minst 30 st 53 cm torpeder, och hade marinförvaltningen i sin skrivelse den 27 augusti 1926 angående regleringen av sjöförsvarets utgifter för budgetåret 1927—1928 hemställt om anvisande av ett särskilt extra anslag av 300 000 kronor, för att under sagda budgetår skulle kunna igångsättas tillverkning av nämnda antal torpeder.

Emellertid torde något sådant särskilt extra anslag icke behöva ifrågakomma, därest av de medel, som erfordrades för genomförandet av de sakkunnigas ersättningsbyggnadsprogram, för budgetåret 1927—1928 anvisades — förutom nyssnämnda belopp, 300 000 kronor, för påbörjandet av byggandet av en undervattensbåt av typ A — ytterligare 300 000 kronor för påbörjandet av 30 st torpeder, avsedda att ingå i utredningarna till icke blott den nämnda undervattensbåten utan jämväl till övriga fartyg, som vore föreslagna till nybyggnad under första byggnadsskedet. De sakkunniga ville emellertid framhålla, att de torpedutredningar, som beräknats ingå i nybyggnadskostnaderna för nu nämnda fartyg, icke omfattade ett så stort antal torpeder, som svarade mot en

årlig nybeställning av 30 torpeder under tiden intill utgången av nyss nämnda skede. Med hänsyn till angelägenheten av att snarast möjligt få till stånd ett nöjaktigt minimiförråd av 53 cm torpeder, ansåge de sakkunniga, att, hur än torpedtillverkningen framdeles komme att anordnas, denna tillverkning dock till en början borde bedrivas i nyss angiven omfattning. Härigenom kunde även den nuvarande arbetsstyrkan bibehållas. De sakkunniga ansåge därför, att medel för påbörjandet av 30 st torpeder avsedda att ingå i torpedutredningarna för de under första byggnadsskedet till nybyggnad föreslagna fartygen borde inberäknas i nybyggnadsanslaget för budgetåret 1927—1928.

Slutligen borde ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten redan under nästkommande budgetår utföras beträffande de nya fartygstyper, som de sakkunniga föreslagit till nybyggnad under det första 5-års-skedet. Då dessa arbeten toge rätt lång tid att utföra, skulle nämligen ett uppskjutande av desamma betyda ett försenande av flottans förnyelse, som icke kunde anses tillräddigt. För ifrågavarande arbetens utförande erfordrades enligt marinöverdirektörens uppgift omkring 40 000 kronor.

De sakkunniga ansåge alltså, att de medelsanvisningar, som krävdes dels för avslutande av 1924 års nybyggnadsprogram, dels för genomförande av de sakkunnigas ersättningsbyggnadsprogram, borde fördelas sålunda:

å budgetåret 1927—1928, för slutförande av 1924 års program 7 520 000 kronor samt för påbörjande av de sakkunnigas program (300 000 + 300 000 + 40 000 =) 640 000 kronor eller tillsammans 8 160 000 kronor;

å budgetåren 1928—1933, kostnaderna för fullföljande och slutförande av de sakkunnigas program, i vad avsåge första byggnadsskedet, sammanlagt 45 990 000 kronor, fördelade med en femtedel å varje år eller med 9 198 000 kronor per år; samt

å budgetåren 1933—1938 kostnaderna för utförandet av de sakkunnigas program, i vad avsåge andra byggnadsskedet, sammanlagt 59 400 000 kronor, fördelade med en femtedel å varje år eller med 11 880 000 kronor per år.

Under budgetåren 1928—1938 skulle sålunda för flottans ersättningsbyggnad komma att utgå ett belopp av (45 990 000 + 59 400 000 =) 105 390 000 kronor eller således i genomsnitt per budgetår 10 539 000 kronor.

Då de sakkunniga ansett det vara av stor vikt, att föreslagna ersättningsbyggnader skulle kunna utföras å flottans varv åtminstone i den utsträckning, som erfordrades för att arbetarstammen å varven skulle kunna bibehållas, hade de sakkunniga av marinförvaltningen begärt uppgift om varvens möjligheter i nu berört avseende. Marinförvaltningen hade efter verkställd utredning meddelat, att å flottans varv i Stockholm lämpligen skulle kunna byggas fartyg av den av de sakkunniga föreslagna vedettbåts-typen. Några mindre förarbeten å varvet vore visserligen erforderliga för utförandet av dylik nybyggnad, men skulle härför behövligen medel kunna inräknas i blivande nybyggnadsanslag, i all synnerhet om mer än ett fartyg komme att byggas å detta varv. Å flottans varv i Karlskrona skulle med nu befintliga anordningar kunna byggas såväl undervattensbåtar som vedettbåtar av de

utav de sakkunniga föreslagna typerna. Dessutom kunde å varvet byggas jagare av den föreslagna typen, därest några mindre förarbeten i fråga om varvsutrustningen komme till utförande, för vilkas vidtagande dock ej någon extra medelsanvisning erfordrades.

Ersättningsbygget syntes i största möjliga utsträckning böra utföras av kronans varv för att möjliggöra vidmakthållandet av en med hänsyn till såväl mobiliseringsbehovet som fredsbehovet tillräcklig arbetarstam. Genom utförande av dylika nybyggnadsarbeten uppehölles också den tekniska färdigheten.

Omfattningen av ersättningsbyggnaden medgäve ändock, att den privata skeppsbyggnadsindustrien och mekaniska verkstadsindustrien tillfördes arbeten, som kunde bidra till uppehållet av deras drift och verksamhet.

Myndig-
heterna.

Marinförvaltningen har i fråga om det av de sakkunniga sålunda framlagda ersättningsbyggnadsprogrammet anfört följande.

De av de sakkunniga angivna synpunkterna för bestämmande av längden av den tidsperiod, för vilken ersättningsbyggnadsprogrammet borde uppgöras, biträdde av marinförvaltningen. Ämbetsverket hölle emellertid före, att man för att helt kunna överblicka konsekvenserna av ett byggnadsprogram helst borde planlägga detta för en tidsperiod, som motsvarade den största livslängden för de i kustflottan ingående fartygstyperna, d. v. s. enligt de sakkunnigas beräkningssätt 24 år. En för en så lång tidsperiod uppgjord byggnadsplan uteslöte icke möjligheten att vid bestämmandet av de i varje ny 5-årsperiod ingående fartygsbyggnaderna vidtaga de mindre ändringar, som påkallades av krigsfartygsmaterielens utveckling och vunnen erfarenhet samt kunde inrymmas inom den av statsmakterna beslutade kostnadsramen för hela ersättningsbyggnadsplanen. Först genom en sådan planläggning säkerställdes en fullt tillfredsställande fördelning av årsanslagen samt vunnes de därmed förenade, ytterst betydande såväl organisatoriska som ekonomiska och tekniska fördelar, vilka de sakkunniga framhölle såsom beaktansvärda vid bestämmande av byggnadsperiodens längd.

Då emellertid de sakkunniga föreslagit, att ersättningsbyggnadsprogrammet skulle omfatta en tidsperiod av 10 år, samt med ledning av de i kustflottan för närvarande ingående fartygens ålder bedömt vilka fartygsslag, som med hänsyn till hög ålder vore i behov av ersättning under den föreslagna byggnadsperioden 1928—1938, ansåge sig marinförvaltningen böra inskränka sig till att närmare granska de sakkunnigas program för ersättningsbyggnaderna under denna period, uppdelad i två skeden, innefattande åren 1928—1933 och 1933—1938. Mot de sakkunnigas förslag, att i första hand jagare och vedettbåtar borde ifrågakomma vid ersättningsbyggnaden, hade marinförvaltningen intet att erinra, men ansåge sig härjämte böra framhålla önskvärdheten av att ersättningsbyggnaden av jagarna påskyndades, så att vid det senare skedets slut, 1938, ersättningsfartyg för de båda jagare, Wrangel och Wachtmeister, som detta år enligt de av de sakkunniga beräknade livslängderna skulle utgå ur kustflottan, funnes färdiga att insättas i deras ställe. Vidare ville ämbetsverket framhålla, att det —

med hänsyn till den nuvarande i kustflottan ingående pansarskeppsdivisionens heterogenitet, så länge pansarskeppet Oscar II kvarhölls i kustflottan — varit önskvärt, därest möjlighet därtill funnits, att igångsätta ersättningsbyggnaden för detta fartyg i så god tid, att detsamma kunnat vara färdigt för tjänst år 1931, då nämnda pansarskepp uppnådde den ålder, då fartyget ej längre borde kvarhållas i kustflottan.

I anslutning till vad marinförvaltningen förut anfört rörande proportionen mellan de båda typerna av undervattensbåtar ville ämbetsverket framhålla, att då det av de sakkunniga föreslagna ersättningsbyggnadsprogrammet för undervattensbåtar, varom beslut nu borde fattas, endast avsåge komplettering av de under byggnad varande undervattensbåtarna Draken och Gripen med den tredje för divisionen erforderliga torpedundervattensbåten samt dessutom byggande av två kombinerade torped- och minundervattensbåtar av den utav de sakkunniga förordade typen, inverkade detta icke på möjligheten att, om så befunes önskvärt, under andra byggnadsskedet eventuellt vidtaga justering av förhållandet mellan antalet torpedundervattensbåtar samt kombinerade torped- och minundervattensbåtar.

Ehuru marinförvaltningen, såsom förut nämnts, funnit de sakkunnigas förslag giva anledning till vissa erinringar, ansåge dock ämbetsverket, att förslaget såsom helhet betraktat vore väl ägnat att vidmakthålla flottan — speciellt kustflottan — vid den styrka, densamma enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla. Marinförvaltningen tillstyrkte därför bifall till de sakkunnigas förslag.

Chefen för marinstaben har anmält, att han intet hade att erinra mot den av de sakkunniga föreslagna lösningen av den dem förelagda frågan.

Högste befälhavaren över kustflottan har såsom ett allmänt omdöme om de sakkunnigas ersättningsbyggnadsprogram uttalat, att därest medlen för ersättningsbyggnaden bestämdes till i medeltal 10 539 000 kronor om året under här ifrågavarande tioårsperiod, han ansåge, att denna summa bäst komme till användning, genom att ersättningsbyggnaden skedde med de fartygstyper och till det antal av varje typ, som av de sakkunniga föreslagits.

En förskjutning från andra till första byggnadsskedet av ersättningsbyggnaden för pansarskeppet Oscar II ansåge högste befälhavaren dock vara i hög grad önskvärd. Enligt de sakkunnigas förslag skulle medel för denna ersättningsbyggnad börja anvisas först under budgetåret 1933—1934. Det nya pansarskeppet torde under sådana förhållanden icke kunna inträda i kustflottan förrän 1938, då pansarskeppet Oscar II nått en livslängd av 31 år, eller 7 år mera än den av de sakkunniga föreslagna, utökade livslängden.

Under perioden 1928—1938 skulle enligt de sakkunnigas förslag byggas ersättning för jagarna Ragnar, Vidar, Hugin och Munin. De fyra nya jagare, som sålunda trätt i dessas ställe, skulle alltså tillika med jagarna Wrangel, Wachtmeister, Nils Ehrensköld och O. H. Nordenskjöld bilda de

åtta jagare, som upptoges i kustflottan. Av dessa vore Wrangel och Wachtmeister emellertid färdigställda under 1918 och borde sålunda med den av sakkunniga föreslagna livslängden vara ersatta 1938. Ersättningsbyggnaden för jagare under perioden hade på den grund bort omfatta 6 i stället för 4 jagare.

Personal-,
övnings- och
underhålls-
kostnader.

De sakkunniga hava verkställt beräkningar angående vissa av de årliga kostnader å de ordinarie anslagen, som skulle komma att uppstå, därest de sakkunnigas förslag förverkligades.

De sak-
kunniga.

Dessa beräkningar, vilka endast äro avsedda att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag, hava inskränkts till de viktigaste av de utgiftsposter, som direkt beröras av nämnda förslag, nämligen utgifterna för personalens avlöning och natura-
underhåll (beklädnad och bespisning), för flottans krigsberedskap och övningar samt för fartygsmaterielens underhåll.

Till grund för dessa beräkningar hava lagts av de sakkunnigas militära ledamöter uppgjorda organisations- och rustningsplaner.

Beträffande *personalens avlöning och underhåll* hava de sakkunniga i förevarande hänseende anført, bland annat, följande.

Då 1925 års försvarsordning bestämdes, torde man hava förutsatt, att i den mån fartygstypernas förändring det påkallade, en kompletterande beräkning av sjöstyrkornas personalbehov skulle komma till utförande i samband med den kommande prövningen av ersättningsbyggnadsfrågan.

Emellertid vore ej heller det för landtjänsten nödvändiga framtida personalbehovet ännu fullt klarlagt, och denna fråga torde erfordra en ytterligare prövning i samband med behandlingen av de förslag, vilka nyligen avgivits av de till förenkling av organisationen och förvaltningen å flottans stationer och varv samt örlogsdepån i Göteborg tillkallade sakkunniga.

Bestämmandet av flottans personalstater kunde näppeligen slutgiltigt äga rum, förrän denna behandling slutförts. Sedan detta skett, torde summan av stationernas och den efter genomförd nyorganisation av sjöstyrkorna förefintliga fartygsmaterielens personalbehov bliva vägledande för bestämmandet av personalstaterna under loppet av den av de sakkunniga föreslagna 10-åriga ersättningsbyggnadsperioden. Enligt de sakkunnigas uppfattning borde härvid i fråga om stampersonalen tillses, att icke inom någon personalgrupp utan tvingande skäl företoges en ökning, som sedermera måste efterföljas av en minskning och tvärtom. Detta för att undvika ryckningar i personalorganisationen med därav följande olägenheter såväl i fråga om personalens rekrytering och fördelning till olika specialtjänster som även beträffande utbildningsarbetets ordnande.

Under nu angivna förutsättningar syntes en beräkning av personalbehovet för sjöstyrkorna efter genomförd nyorganisation vara tillräcklig för bedömandet av de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas organisations- och nybyggnadsprogram i vad anginge personalens avlöning och natura-
underhåll. Den skillnad mellan tillgång på och behov av personal för fredstjänstens

bestridande, som kunde uppkomma under byggnadstiden, kunde i viss mån utjämnas med anlåtande av övergångsstatens personal, och det minskade behov av värnpliktiga, varmed de sakkunniga ansett sig kunna räkna, borde i sinom tid föranleda ändrade bestämmelser i värnpliktslagen angående det antal värnpliktiga, som skulle i fredstid tilldelas marinen.

I anslutning till vad som ovan anförts, hade de sakkunniga låtit verkställa en beräkning av fartygens personalbehov vid mobilisering efter genomförd nyorganisation av sjöstyrkorna, och överlämnades denna beräkning med särskild hemlig skrivelse.

I avseende å dessa beräkningar borde bemärkas, dels att vissa av de sakkunniga föreslagna fartygstyper vore större än förutvarande typer av samma fartygsslag, dels att vissa tekniska förbättringar, såsom centralsikte, utökad luftvärnsbestyckning och oljeeldning, inverkade på personalbehovet.

För bemannandet av de i planen för genomförd nyorganisation upptagna fartygen skulle, med tilläpande av de i propositionen nr 50 till 1925 års riksdag använda generella grunderna för beräkandet av personalbehovet för kustflottans och lokalstyrkornas fartyg och med vederbörlig hänsyn tagen till den inverkan, som förändringar i typerna och den tekniska utrustningen utövade, erfordras en anslagsökning av omkring 270 000 kronor. Då emellertid de sakkunniga funne det vara av vikt att så långt sig göra låte begränsa kostnaderna för den nya marinorganisationen, hade de undersökt möjligheterna att nedbringa bemanningskostnaderna och i detta syfte förutsatt vissa begränsningar, som närmare framginge av nyssnämnda hemliga skrivelse. På detta sätt hade det visat sig möjligt att nedbringa den efter fullbordad organisation av sjöstyrkorna uppkommande merkostnaden för personalens avlöning och naturaunderhåll från omkring 270 000 kronor till i runt tal 160 000 kronor.

I fråga om anslaget till *flottans krigsberedskap och övningar* hava de sakkunniga anført, att den rustningsplan, som år 1925 lagts till grund för beräkandet av detta anslag, syntes i det stora hela väl lämpa sig för våra förhållanden även med den sammansättning av sjöstyrkorna, som av de sakkunniga föreslagits. En jämförelse mellan kostnaderna för flottans krigsberedskap och övningar enligt propositionen nr 50/1925 och motsvarande kostnader med tillämpning av den utav de militära sakkunniga uppgjorda rustningsplan, som avsåges att gälla efter genomförd nyorganisation, utvisade en kostnadsökning efter den föreslagna organisationens genomförande av 53 000 kronor för år räknat.

Slutligen hava de sakkunniga verkställt vissa beräkningar rörande kostnaderna för *fartygsmaterielens underhåll*. Dessa beräkningar utvisa en ökning av flottans underhållsanslag efter genomförd nyorganisation av 218 200 kronor i förhållande till det i propositionen nr 50/1925 beräknade anslagsbeloppet, omjusterat efter vissa i betänkandet närmare angivna grunder. De sakkunniga hava emellertid framhållit, att de vid undersökningen av underhållsanslaget särskilt bemärkt de relativt höga kostnaderna för fartygs ut-

och avrustningar. En prövning syntes därför böra företagas för att utröna, huruvida icke genom ändrade grunder i avseende på fartygens rustning vissa sådana besparingar å underhållsanslaget kunde göras, att nyssnämnda kostnadsökning reducerades.

Myndigheterna.

De beräkningar rörande personal-, övnings- och underhållskostnader, som av de sakkunniga framlagts, hava icke föranlett några erinringar från myndigheternas sida i vidare mån, än att marinförvaltningen framhållit, att då med dessa beräkningar endast avsetts att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag, de här lämnade personal- och kostnadsuppgifterna icke finge anses vara bindande.

De sakkunnigas hemställen.

De sakkunnigas betänkande utmynnar i den hemställen, att Kungl. Maj:t måtte, med framläggande för 1927 års riksdag av den utav de sakkunniga uppgjorda planen för sjöstyrkornas organisation ävensom av det av de sakkunniga utarbetade ersättningsbyggnadsprogrammet, föreslå riksdagen att *dels* besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, *dels ock* för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor.

Departementschefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, hava de sakkunniga utgått ifrån, att vidmakthållandet av flottan vid den styrka och effektivitet, som denna enligt 1925 års försvarsbeslut avsetts att erhålla, måste anses utgöra den förutsättning, på vilken den av statsmakterna äsyftade utredningen i ersättningsbyggnadsfrågan borde grundas. Jag biträder härutinnan de sakkunnigas uppfattning.

För vinnande av planmässighet i ersättningsbyggnaden och för ernående av en riktig uppskattning av det årliga genomsnittsbelopp, som kräves för fartygsbeståndets förnyelse, hava de sakkunniga ansett erforderligt, att såsom mål för byggnadsverksamheten fixeras en viss sammansättning av sjöstyrkorna, i främsta rummet kustflottan. Ersättningsbyggnaden förutsättes nämligen äga rum i första hand för kustflottan, under det att lokalstyrkornas fartygsbestånd framdeles, liksom hittills varit fallet, avses att omställas huvudsakligen genom överföring av fartyg från kustflottan. Den såsom önskvärd ansedda sammansättningen av kustflottan bliver därför i så måtto utslagsgivande för behovet av nybyggnadsanslag, att det är med ledning av anskaffningskostnaderna för de i kustflottan ingående fartygen, ävensom av fartygens livslängd i kustflottan, som det för flottans förnyelse erforderliga årliga genomsnittsbeloppet — flottans totala årskvot — bör beräknas. Liksom de sakkunniga håller jag före, att man genom att sålunda upprätta en plan för flottans ändamålsenliga sammansättning erhåller en säkrare grundval för utarbetande av ett nybyggnadsprogram, än om man inskränker sig till att undersöka, vilka fartyg, som under den närmaste tiden

böra ersättas, samt lämnar ersättningsbyggnadsfrågan i övrigt helt öppen. Jag vill dock erinra därom, att — såsom även av de sakkunniga framhållits — en dylik för sjöstyrkornas organisation uppgjord plan, som avses att ligga till grund för en ersättningsbyggnadsverksamhet på lång sikt, med sannolikhet behöver i anledning av ändrade förhållanden tid efter annan revideras, samt att därav givetvis i sin tur kan bliva en följd, att jämkningar befinnas böra vidtagas i det ursprungliga nybyggnadsprogrammet.

I fråga om flottans allmänna uppgifter hava de sakkunniga inledningsvis angivit vissa synpunkter, mot vilka jag icke har något att erinra. De sakkunniga hava därefter underkastat frågan om för våra förhållanden lämpliga fartygsslag och fartygstyper en ingående undersökning samt uppgjort följande plan för kustflottans sammansättning:

4 pansarskepp,

8 jagare,

8 vedettbåtar,

9 undervattensbåtar, därav 3 av typ A och 6 av typ B, samt

1 hangarkryssare.

Den årliga genomsnittskostnaden för omsättning av en sålunda sammansatt kustflotta har med nuvarande priser beräknats till 10 873 000 kronor. De sakkunniga hava härvid, såsom närmare framgår av vad förut anförts, funnit sig kunna beträffande vissa fartygsslag räkna med något högre livslängder än som hittills ansetts lämpligt.

Vad särskilt angår den av de sakkunniga föreslagna hangarkryssaren, har den kombination av uppgifter, som avsetts för detta fartyg, synt mig lämplig. Jag kan alltså icke dela flygstyrelsens uppfattning, att ifrågavarande fartyg ej borde få avses jämväl för flygtjänsten ovidkommande uppgifter.

Med anledning av de erinringar, som från myndigheternas sida riktats emot den av de sakkunniga förordade hangarkryssartypen, har, såsom förut nämnts, inom marinförvaltningens ingenjöravdelning uppgjorts ett nytt förslag till hangarkryssare, vilket i åtskilliga avseenden skiljer sig från det tidigare framlagda förslaget. De huvudsakliga skiljaktigheterna mellan de bägge förslagen framgå av de utav marinmyndigheterna och flygstyrelsen i ämnet avgivna yttrandena, för vilkas innehåll redogörelse lämnats i det föregående. Särskilt tillåter jag mig framhålla dels det senast uppgjorda förslagets överlägsenhet i avseende å fartygets fart och sjöduglighet ävensom därutinnan, att torpedbestyckning kunnat inrymmas i fartyget, dels ock den enligt sistnämnda förslag avsedda lämpligare uppställningen av såväl flygplan som artilleripjäser. Vid den granskning, jag underkastat ifrågavarande bägge förslag, har jag i likhet med myndigheterna kommit till den uppfattningen, att det senast framlagda förslaget är att förorda.

Såsom ett totalomdöme om den av de sakkunniga framlagda planen för kustflottans sammansättning anser jag mig kunna uttala, att berörda organisationsplan, såvitt nu kan bedömas, är väl lämpad att tjäna såsom grundval för beräklandet av den för fartygsmaterielens förnyelse erforderliga årskvoten samt för uppgörandet av ett ersättningsbyggnadsprogram för flottan.

Beträffande samtliga fartygstyper gäller härvid givetvis, såsom också av myndigheterna framhållits, att det vid ifrågakommande nybyggnader bör i varje särskilt fall noggrant undersökas, huruvida icke ytterligare förbättringar eller av utvecklingen eljest betingade förändringar i avseende å vederbörande fartygstyper kunna vidtagas inom ramen av den beräknade kostnadssumman. Enligt vad marinförvaltningens och högste befälhavarens över kustflottan yttranden giva vid handen, synes mig vidare den möjligheten icke vara utesluten, att, efter det ytterligare erfarenheter på området vunnits, proportionen mellan torpedundervattensbåtar samt kombinerade torped- och minundervattensbåtar lämpligen befinnes i fortsättningen böra ändras därhän, att ett större antal av undervattensbåtarna, än som av de sakkunniga föreslagits, konstrueras såsom enbart torpedundervattensbåtar, dock med iakttagande av att den beräknade kostnaden därigenom icke överskrides.

Vidkommande högste befälhavarens över kustflottan förslag om utökning av det enligt de sakkunnigas organisationsplan i kustflottan ingående antalet fartyg med en kryssare och fyra vedettbåtar, skulle härigenom, liksom också genom det av flygstyrelsen förordade ersättandet av hangarkryssaren med två dylika fartyg av mindre typ, uppstå en icke oväsentlig ökning av den beräknade årskvoten, varför jag ej finner mig kunna biträda berörda förslag.

Vad härefter angår de livslängder för olika slag av stridsfartyg, varmed de sakkunniga ansett sig kunna räkna, hava visserligen från myndigheternas sida uttalats betänkligheter mot den ökning av livslängderna, som de sakkunnigas förslag innebär i jämförelse med hittills i sådant hänseende tillämpade beräkningsgrunder. Med hänsyn till vad de sakkunniga i ämnet anfört och under av dem angivna förutsättningar synas mig emellertid de ökade livslängderna kunna läggas till grund för beräkningen av årskvotens belopp.

Med den sammansättning av kustflottan, som av de sakkunniga föreslagits, och med tillämpning av de utav dem förordade grunderna för beräklandet av fartygsslagens livslängd i sjöstyrkorna skulle, sedan den avsedda organisationen blivit fullt genomförd, antalet fartyg i lokalstyrkorna bliva jämförelsevis ringa. Emellertid är att märka, dels att vart och ett av dessa fartyg skulle komma att besitta ett avsevärt mycket högre stridsvärde och betydligt större sjöduglighet än motsvarande i lokalstyrkorna nu ingående enheter, dels ock att för fyllande av vissa på lokalstyrkorna ankommande uppgifter bestyckade handelsfartyg kunna och böra tagas i anspråk. Med avseende å sistberörda möjlighet att utfylla lokalstyrkorna får jag erinra om de förbättringar i hjälpfartygsorganisationen, som otvivelaktigt kunna genomföras tack vare tillkomsten av den nästlidet år antagna fartygsuttagningsslagen.

Det ersättningsbyggnadsprogram, som framlagts av de sakkunniga, omfattar en tidrymd av 10 år, räknat från ingången av budgetåret 1928—1929. Jag bortser härvid från, att enligt de sakkunnigas förslag redan å riksstaten för budgetåret 1927—1928 skulle anvisas medel, förutom för avslutandet av

den år 1924 beslutade ersättningsbyggnaden, jämväl för påbörjandet i viss mindre utsträckning av det nya byggnadsprogrammet.

Emellertid hava de sakkunniga — bland annat med hänsyn till att den minskning i totala kostnader för försvaret, som avsetts att vinnas genom 1925 års beslut i försvarsfrågan, beräknats först så småningom under loppet av några år kunna ernås — funnit sig böra uppdelna tioårsperioden i två femårs-skeden, varvid förutsatts, att under det första skedet skulle komma att årligen utgå ett ersättningsbyggnadsanslag, något understigande årskvoten, mot det att anslaget under det senare skedet skulle i ungefär motsvarande grad ökas utöver årskvoten. Under första skedet skulle byggas 1 hangarkryssare, 2 jagare, 4 vedettbåtar, 1 undervattensbåt av typ A och 2 undervattensbåtar av typ B, varjämte för utförande av ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp skulle anvisas ett belopp av 100 000 kronor. Under andra skedet skulle byggas 1 pansarskepp, 2 jagare, 4 vedettbåtar och 4 undervattensbåtar av typ B.

Kostnaderna för flottans ersättningsbyggnad under budgetåret 1927—1928 samt under därpå följande 10 budgetår hava beräknats sålunda:

å nästkommande bugetårs riksstat dels för slutförande av 1924 års program 7 520 000 kronor, dels för påbörjande av en undervattensbåt 300 000 kronor, dels för påbörjande av torpedtillverkningen för i det nya ersättningsbyggnadsprogrammet ingående fartyg 300 000 kronor, dels ock för ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för nya fartygstyper 40 000 kronor, tillhoppa 8 160 000 kronor eller samma belopp, som för ändamålet beräknats i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag,

för vart och ett av budgetåren 1928—1933 9 198 000 kronor samt

för vart och ett av budgetåren 1933—1938 11 880 000 kronor.

Uppdelningen av byggnadsperioden i två skeden, på sätt de sakkunniga föreslagit, är enligt min mening redan av förut omförmälda statsfinansiella skäl till fullo motiverad. Såsom ytterligare skäl för den föreslagna uppdelningen hava de sakkunniga angivit den tveksamhet, grundad på ovissheten i fråga om utvecklingen av sjöstridskrafterna inom oss närliggande stater, som utövade ett stort inflytande på försvarsrevisionens förslag och åt vilken också under de sakkunnigas överläggningar givits uttryck, särskilt vid behandlingen av frågan om pansarskeppen. Härutinnan ansluter jag mig till de sakkunniga. Emellertid vill jag i detta sammanhang även erinra om den tvekan, som vissa myndigheter i sina över de sakkunnigas betänkande av-givna yttranden befunnits hysa, huruvida, sedan den första divisionen kombinerade torped- och minundervattensbåtar färdigstälts, ytterligare en division sådana båtar bör byggas under det senare femårs-skedet, eller om i stället då bör byggas en division torpedundervattensbåtar. Jämväl vad de hörda myndigheterna i nyssberörda avseende anfört finner jag värt beaktande. Jag förutsätter därför, att före övergången till det senare byggnadsskedet verkställs undersökning, som också av de sakkunniga antagits bliva tid efter annan erforderlig, huruvida med hänsyn till utvecklingens krav och då föreliggande förhållanden en revision av ersättnings-

byggnadsprogrammet kan anses påkallad. Denna min ståndpunkt hindrar mig icke att förorda förslaget i vad det avser utförande under första skedet av förberedande ritnings- och konstruktionsarbeten för ett pansarskepp, varförutan möjligheten att utföra det föreliggande byggnadsprogrammet jämlikt de sakkunnigas förslag kunde äventyras.

Det av de sakkunniga förordade ersättningsbyggnadsprogrammet synes i övrigt icke giva anledning till erinran. Byggnadsperiodens längd synes lämpligt vald, likaså den inbördes ordning, vari de olika nybyggnaderna i stort sett föreslagits att komma till utförande. Den utvidgning av byggnadsprogrammet med ytterligare två jagare, som av marinförvaltningen och högste befälhavaren över kustflottan ifrågasatts, kan jag däremot med hänsyn till därmed förenade avsevärda kostnadsökningar icke tillstyrka.

Vad slutligen beträffar de beräkningar rörande personal-, övnings- och underhållskostnader, som av de sakkunniga verkstälts under förutsättning, att den av dem förordade organisationen av sjöstridskrafterna förverkligades, vill jag erinra därom, att med dessa beräkningar endast avsetts att giva ett ungefärligt begrepp om de ekonomiska konsekvenserna av de sakkunnigas förslag i avseende å de mera betydande årliga utgifterna för sjöförsvaret. Vad de sakkunniga i detta sammanhang anfört angående möjligheterna att reducera kostnaderna för sjökrigsmaterielens underhåll genom vidtagande av ändringar i grunderna för fartygens rustning synes mig värt allt beaktande.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att ersättningsbyggnad av krigsfartygsmateriel, omfattande nybyggnad av en hangarkryssare, två jagare, fyra vedettbåtar och tre undervattensbåtar, skall äga rum under budgetåren 1927—1933, samt att under samma tid skola utföras ritnings- och förberedande konstruktionsarbeten för ett pansarskepp,

dels ock för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1927—1928 anvisa ett extra reservationsanslag av 8 160 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik von Horn.